

Kadernota 2013

Uitgave gemeente Haarlem
Mei 2013

Informatie

(023) 511 51 15
www.haarlem.nl, ook voor een digitale versie

Stadhuis, Grote Markt 2
Postbus 511
2003 PB Haarlem

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Voorwoord	5
1. Samenvatting.....	7
2. Totstandkoming van de meerjarenraming 2014-2018.....	11
2.1 Inleiding.....	11
2.2 Uitgangspunten Programmabegroting 2014-2018.....	11
2.3 Financiële ontwikkelingen.....	14
2.5 Ontwikkeling algemene reserve	30
3. Bezuinigingen.....	31
3.1 Bezuinigingsopgave	31
3.2 Aanvullende bezuinigingen.....	32
3.3 Kerntakendiscussie.....	35
4. Investerings.....	39
4.1 Actualisatie ramingen.....	40
4.2 Nieuwe investeringen.....	41
4.3 Investeringsplafond en bezuinigingstaakstelling.....	42
4.4 Realistisch investeringsvolume	43
4.5 Ontwikkeling schuldenlast	44
5. Belastingen en woonlasten	47
5.1 Algemene uitgangspunten tarievenbeleid.....	47
5.2 Inzicht in wettelijke ontwikkelingen	47
5.3 Haarlem vergeleken met andere gemeenten.....	47
5.4 Ontwikkeling woonlasten.....	48
5.5 Actuele ontwikkeling belastingen en rechten in Haarlem	49
6. Grond- en vastgoedbeleid.....	53
7. Ontwikkelingen sociaal domein	55
7.1 Inleiding.....	55
8. Bedrijfsvoering.....	59
8.1 Inleiding.....	59
8.2 Voortgang bedrijfsvoeringsprogramma Haarlem presteert beter	59
8.3 Verbeterprogramma 2013.....	59
8.4 Organisatieontwikkelingen.....	60
8.5 Externe inhuur	60

8.6 Bovenformatieven	60
8.7 Informatievoorziening	60
8.8 Ontwikkeling uurtarieven.....	61
9. Voorstel	63
10. Besluit.....	65
Bijlagen	67
Bijlage 1: Investeringsplan.....	69
Bijlage 2: Meerjarenperspectief grondexploitaties.....	71
Bijlage 3: Begrippen en afkortingen.....	73

Voorwoord

Deze kadernota verschijnt kort nadat de gemeenteraad het Jaarverslag en de jaarrekening 2013 heeft ontvangen. Hierin heeft u kunnen lezen wat we het afgelopen jaar hebben bereikt in de stad, samen met Haarlemse instellingen en de andere partners in de stad waar we mee samenwerken.

Ook heeft het college in het jaarverslag aandacht besteed aan de ontwikkeling van de financiële positie van Haarlem. Mede door de voortdurende slechte economische ontwikkeling en aanvullende rijksbezuinigingen staat deze meer en meer onder druk.

De Kadernota 2013 laat zien dat het college de grenzen van het coalitieakkoord moet opzoeken om de financiële positie van Haarlem op orde te houden - een belangrijke afspraak uit datzelfde coalitieakkoord.

De maatregelen die het college u in deze kadernota voorstelt zijn soms pijnlijk. Beseft u zich daarbij dat het college niet over een nacht ijs is gegaan, maar dat de voors en tegens goed tegen elkaar zijn afgewogen. Naar de mening van het college ligt er nu een afgewogen pakket aan maatregelen voor, dat noodzakelijk is om tot een sluitende begroting voor 2014 te kunnen komen. Voor de jaren vanaf 2015 is het beeld nog ongunstig. Op basis van de thans lopende takendiscussie zullen bezuinigingsvoorstellen moeten worden gedaan om ook die jaren sluitend te krijgen. Dit houdt in dat er de komende periode veel werk aan de winkel is voor het voorbereiden van de maatregelen waarover het (nieuwe) gemeentebestuur zal besluiten. Wij gaan van uit dat de raad en het college daarbij op elkaar kunnen rekenen, zodat die besluiten worden genomen, die het beste zijn voor onze stad en de inwoners van Haarlem.

De behandeling van de kadernota door de gemeenteraad is op 24, 26 en 27 juli.

College van burgemeester en wethouders
Haarlem, 7 mei 2013

1. Samenvatting

De kadernota vormt de start voor het opstellen van de begroting 2014 en geeft inzicht in de ontwikkeling van de financiën van de gemeente voor de periode tot en met 2018. De besluiten van de gemeente over vele onderwerpen zijn financieel vertaald. Evenals vorig jaar ontbreekt nog steeds informatie van het rijk over de financiële gevolgen voor Haarlem van de drie decentralisaties – jeugdzorg, participatie en maatschappelijke ondersteuning. Duidelijk is wel dat gemeenten gezamenlijk hiervoor veel minder geld ontvangen dan het rijk er nu zelf aan uitgeeft. Dit betekent nog een grote onzekerheid voor de komende jaren. Voor nu is het beeld van het lopende begrotingsjaar 2013 een tekort van ruim € 1,5 miljoen. Voor 2014 is het gelukt om uitgaven en inkomsten in evenwicht te brengen. Voor de jaren vanaf 2015 is het beeld echter ongunstig. Dat is ook de reden dat de raad bezig is met een takendiscussie: welke van de taken moet de gemeente blijven doen en wat mag dat kosten? Op basis van daarvan moet het mogelijk worden ook voor de langere termijn uitgaven en inkomsten in evenwicht te houden.

Coalitieakkoord

Met de start van deze bestuursperiode in 2010 viel niet te voorspellen hoe de economie zich zou ontwikkelen. In het coalitieakkoord ‘Het oog op morgen’ is uitgegaan van een bezuiniging oplopend tot € 35 miljoen vanaf 2018, tenzij de economische groei in Nederland mee zou vallen. Het bedrag van € 35 miljoen was gebaseerd op een economische groei van 1%; velen vonden dat pessimistisch, maar in de praktijk is de Nederlandse economie zelfs gekrompen.

Bij het afsluiten van het coalitieakkoord is afgesproken in 2012 de financiële uitgangspositie te herijken. Deze herijking bracht aan het licht dat extra bezuinigingen nodig waren, zowel vanwege de tegenvallende economische groei als vanwege nieuwe maatregelen van het rijk en slechte marktomstandigheden. De bezuinigingen zijn becijferd op € 8 miljoen in 2013 en in 2014. In de brief die het college daarover in 2012 aan de raad heeft gestuurd is bovendien al verwezen naar een takendiscussie die nodig is voor aanvullende bezuinigingen in de volgende raadsperiode. Het is in de begroting 2013 gelukt om de extra bezuiniging van € 8 miljoen met maatregelen in te vullen. Helaas blijkt bij het opstellen van de Kadernota dat er nieuwe tegenvallers zijn die moeten worden opgevangen; niet in de laatste plaats vanwege de aanhoudend tegenvallende economische ontwikkelingen. Een onzekerheid die daarbij nog boven de markt hangt is zoals gezegd het effect van de drie decentralisaties. Zowel financieel als inhoudelijk weten gemeenten nog steeds niet waar ze aan toe zijn.

Veel gedaan...

In de economisch voorspoedige jaren van deze eeuw hebben we heel veel in de stad kunnen verbeteren. In deze raadsperiode zijn dat bijvoorbeeld de rode loper, het Stationsplein en het verder verbeteren van de dienstverlening aan de burger in de Raakspoort. Op sociaal gebied is het minimabeleid ruimhartig vormgegeven en zijn we gestart met het thema ‘samen voor elkaar’ met bijvoorbeeld de WMO en Hof 2.0. Er zijn diverse nieuwe schoolgebouwen gerealiseerd, zoals het Haarlem College aan de Schipholweg, en sportvoorzieningen zoals de Noord-Holland Hal. Burgers worden op een vernieuwende manier van participatie en inspraak betrokken bij ontwikkelingen in de stad, zoals de structuurvisie openbare ruimte. En er is veel gedaan aan het inlopen van achterstallig onderhoud, waarvan de resultaten voor iedereen zichtbaar zijn in de stad. Al deze zaken hebben er mede toe geleid dat Haarlem uit allerlei onderzoeken als zeer prettige stad uit de bus komt om te wonen. In de onlangs verschenen Haarlem Cityindex (opgesteld in opdracht van de Kamer van Koophandel) doet Haarlem het goed in vergelijking met andere steden. De investeringen die we in de stad hebben gedaan hebben daar zeker aan bijgedragen.

...maar niet langer betaalbaar...

Het is grotendeels gelukt om deze resultaten tot stand te brengen met beperkte lastenstijgingen voor burgers en bedrijven. Maar de keerzijde was wel een toename van de schuld van de gemeente en meer te onderhouden gebieden en gebouwen. Het betalen van rente en onderhoud leidde daarmee tot oplopende kosten, zonder extra inkomsten. Een van de oorzaken daarvan is het achterblijven van de onroerend

goed markt, met lagere grondopbrengsten als gevolg. Het college moest hierdoor de aandacht meer verschuiven naar het op orde houden van de financiën. Daarom is een fors bedrag afgeboekt op de waarde van het gemeentelijk onroerend goed. De afnemende bouwactiviteiten hebben geleid tot aanzienlijk minder inkomsten uit leges, waardoor de personeelskosten niet meer volledig binnen het ruimtelijk domein kunnen worden opgevangen. In combinatie met de economische tegenwind worden we gedwongen om fors te bezuinigen; zoals gezegd met tot nu toe beperkte stijging van belastingen en tarieven. We snijden in de ambtelijke organisatie: tussen 2010 en 2014 neemt het aantal formatieplaatsen met 152 af (van 1.149 fte in 2010 naar 997 fte in 2014); een besparing van € 7,5 miljoen (van € 69 naar 61,5 miljoen). Deze vermindering van de formatie gaat met pijnlijke maatregelen gepaard; zo zijn per 1 mei 2013 meer dan 50 personeelsleden boventallig verklaard als gevolg van drie reorganisaties. Tegelijkertijd constateren we dat er de afgelopen jaren onvoldoende aandacht is geweest voor het verbeteren van de kwaliteit van de organisatie. Daar zal de komende jaren extra inzet voor nodig zijn, bijvoorbeeld via opleidingen en het verbeteren van automatisering en informatievoorziening. Op het terrein van investeringen voeren we alleen nog investeringen uit die absoluut noodzakelijk zijn voor leefbaarheid, economie en bereikbaarheid van de stad. Daarbij nemen we voortaan zowel de lasten van de investeringen op als de extra kosten voor beheer en onderhoud. Van onze partners (gesubsidieerde instellingen en verbonden partijen) hebben we eenzelfde bijdrage aan de bezuinigingen gevraagd als van onze organisatie. Al deze maatregelen dragen bij aan een van de afspraken uit het coalitieakkoord: de financiën weer op orde brengen.

...daarom is een takendiscussie nodig....

Tijdens het samenstellen van de Kadernota 2012 zijn we vorig jaar tegen de grenzen van de bezuinigingsmogelijkheden opgelopen, althans de mogelijkheden zonder het takenpakket van de gemeente fundamenteel aan te tasten. Daarom zijn we gestart met een takeninventarisatie: wat doet de gemeente, waarom en wat kost dat. Aan de hand van deze takeninventarisatie is het nu aan de partijen uit de gemeenteraad om voorstellen te doen welke taken geheel of gedeeltelijk kunnen vervallen. Inmiddels zijn afspraken gemaakt hoe de raad deze takendiscussie gaat voeren. Dit zal leiden tot voorstellen die volgend jaar betrokken worden bij het samenstellen van de Kadernota 2014.

Naast een discussie over het doen van minder taken, komen er tegelijkertijd ook nieuwe taken op de gemeente af. Het rijk decentraliseert zoals gezegd de taken op de gebieden jeugdzorg, participatie en maatschappelijke ondersteuning naar de gemeenten. Dat vinden we terecht, want als gemeente zijn we de overheid die het meeste contact heeft met de burgers. Maar het betekent wel veel nieuw werk voor de gemeente.

...en een bijdrage van burgers en bedrijven.

Het zal even duren voor de uitkomst van de takendiscussie leidt tot minder uitgaven voor de gemeente. In de tussentijd is de gemeente wel verplicht om een sluitende (meerjaren)begroting op te stellen. En niet met cosmetische ingrepen, maar met echte maatregelen. Aan de uitgavenkant is de rek er uit en we snijden zoals genoemd diep in de organisatie. Minder uitgeven en minder personeel is niet mogelijk (althans, niet zonder de taken te verminderen); daarom vindt het college het verantwoord om nu van burgers en bedrijven een hogere bijdrage te vragen. Concreet betekent dit dat het college voorstelt om de lagere lasten van de afvalstoffenheffing te compenseren door een stijging van de OZB. De woonlasten stijgen hierdoor in totaliteit niet voor de inwoners (er is sprake van een verschuiving), terwijl de vrij te besteden inkomsten voor de gemeente wel toenemen.

Financiële meerjarenraming

De bovenstaande ontwikkelingen leveren een financieel meerjarenbeeld op waaruit blijkt dat de takendiscussie noodzakelijk is om voor alle jaren een sluitende begroting te gaan krijgen. Want alle jaren vertonen nog een tekort (meer uitgaven dan inkomsten), met uitzondering van 2014. Deze kadernota bevat afgewogen pakket aan maatregelen, dat noodzakelijk is om tot een sluitende begroting voor 2014 te kunnen komen. Daarbij plaatsen we de kanttekening dat niet meer zal worden bezuinigd dan nodig is; als de mogelijkheid zich voordoet zullen maatregelen worden getemporeerd.

Voor de jaren vanaf 2015 is het beeld nog ongunstig. Op basis van de thans lopende takendiscussie zullen bezuinigingsvoorstellen moeten worden gedaan om ook die jaren sluitend te krijgen.

bedragen x € 1.000

Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018 (inclusief aanvullende bezuinigingen)						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Actueel saldo meerjarenraming	523 n	-1.770 v	1.169 n	-5.627 v	-8.529 v	-10.686 v
Totaal onvermijdelijke tegenvallers	7.021 n	7.058 n	11.072 n	14.272 n	16.232 n	13.811 n
Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018 (excl. aanvullende bezuinigingen)	7.544 n	5.288 n	12.241 n	8.645 n	7.703 n	3.125 n
Totaal aanvullende bezuinigingen	-5.952 v	-5.288 v	-6.115 v	-6.115 v	-6.115 v	-6.115 v
- afromen bestemmingsreserve	-5.952 v	-4.215 v	-4.872 v	-4.872 v	-4.872 v	-1.882 v
- inkomstenverhogende maatregelen		-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v
- overige maatregelen			-170 v	-170 v	-170 v	-170 v
Bijgestelde meerjarenraming incl. aanvullende bezuinigingen	1.592 n	0	6.126 n	2.530 n	1.588 n	0

Door het afromen van bestemmingsreserves en het nemen van inkomstenverhogende en andere maatregelen wordt de druk op de meerjarenraming aanzienlijk minder. Hoewel voor het komende begrotingsjaar 2014 geen nadelig saldo wordt verwacht, laten de jaren 2015, 2016 en 2017 nadelige saldi zien tussen de € 6,1 en € 1,6 miljoen.

Gezien de onzekerheden over de decentralisaties, waaronder alle lasten en baten die het sociaal domein betreffen en waarvoor nog steeds geen zicht is op een landelijk verdeelmodel en andere rijksmaatregelen (waaronder het eventueel afschaffen van de mogelijkheid om precario te heffen op ondergrondse leidingen; deze precarioheffing levert Haarlem structureel bijna € 5 miljoen op), gaat het college er nog steeds van uit dat het verstandig is om een potentieel aan bezuinigingen voor te bereiden van € 8 á 10 miljoen structureel. Daarbij speelt dat het verstandig is om meer te inventariseren dan uiteindelijk bezuinigd moet worden.

Daarnaast hebben zich de afgelopen jaren tegenvallers voorgedaan in de lopende uitgaven door de sanering van de gemeentefinanciën en de verbetering van de bedrijfsvoering. Doordat de balans en de materiële vaste activa (€ 26 miljoen) nu zijn opgeschoond, verwacht het college dat deze tegenvallers minder worden. Maar dit sluit niet uit door de verslechterende economische omstandigheden en het oplopen van de werkloosheid, zoals vermeld in paragraaf 2.1 van deze kadernota, de gemeente nog steeds kan worden geconfronteerd met een ander soort tegenvallers, met inachtnaam van de in de risicoparagraaf vermelde onderwerpen, zoals bijvoorbeeld hogere kosten van bijstandsverlening en kwijtschelding.

Voor de uitwerking van deze bezuinigingsopgave kan gebruik worden gemaakt van de resultaten uit de takeninventarisatie die het college in maart 2013 heeft aangeboden aan de raad.

2. Totstandkoming van de meerjarenraming 2014 - 2018

2.1 Inleiding

De meerjarenvooruitzichten voor Haarlem worden voor een groot gedeelte bepaald door de ontwikkeling van de Nederlandse economie en besluiten over verdere de rijksbezuinigingen. Het Centraal planbureau verwacht dat het begrotingstekort in 2013 3,3% zal bedragen en oploopt tot 3,4% in 2014. Ondanks enig herstel later in het jaar krimpt het Bruto Binnenlands Product met een half procent. In 2014 wordt een economische groei van 1% voorzien. De werkloosheid stijgt met 90.000 tot 560.000 en loopt in 2014 nog iets verder op tot 575.000 werklozen. Uit recente cijfers van het CBS blijkt dat deze cijfers inmiddels achterhaald zijn; het aantal werklozen is inmiddels gestegen naar meer dan 640.000.

Het beperkte herstel komt vooral door een gunstigere ontwikkeling van de wereldeconomie, bij minder omvangrijke tekort reducerende maatregelen van het rijk dan in 2013. De binnenlandse bestedingen dragen nog steeds niet bij aan de groei. De werkloosheid loopt daarom nog verder op tot 8,1%.

Door de omvangrijke tekort reducerend maatregelen neemt in 2013 het begrotingstekort met 0,7% af tot 3,3%. Het Maastricht criterium van maximaal 3% tekort wordt zowel in 2013 als in 2014 overschreden. Deze tekorten doen zich voor ondanks aanzienlijke bijzondere factoren als de telecomveiling, de SNS nationalisatie en een hoger DNB dividend, die per saldo positief uitwerken op het begrotingstekort. Deze vooruitzichten illustreren dat de financiële crisis nog niet voorbij is en dat ook Haarlem niet aan de gevolgen daarvan ontkomt. We staan voor een stevige opgave, niet alleen omdat we extra moeten bezuinigen, maar ook omdat er belangrijke ontwikkelingen zijn die eveneens onze aandacht vragen, zoals de ontwikkelingen in het sociaal domein.

Tegen deze achtergrond van onzekere financiële ontwikkelingen moeten de kaders worden vastgesteld voor een sluitende meerjarenraming.

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste landelijke en plaatselijke ontwikkeling in kaart gebracht en financieel vertaald naar de Haarlemse situatie. Op grond daarvan is een actuele meerjarenbegroting opgesteld, waarin nog steeds onzekerheden zitten als de financiële consequenties van de grote decentralisaties. Het rijk heeft hier immers nog steeds geen duidelijkheid over geschapen.

2.2 Uitgangspunten Programmabegroting 2014-2018

Het college hanteert de volgende uitgangspunten om te komen tot een sluitende Programmabegroting 2014-2018.

De kaders van de meerjarenraming 2014-2018

De kaders van de meerjarenraming 2014-2018 worden gevormd door:

- Het Coalitieakkoord 2010-2014 Het oog op morgen.
- Het door de raad vastgestelde beleid bij de Programmabegroting 2013-2017 (inclusief aanvullende bezuinigingen), Kadernota 2012 en de vastgestelde Haarlemse belastingvoorstellen van december 2012.
- De meest recente informatie over de Algemene Uitkering (junicirculaire).
- Het Investeringsplan 2013-2018.
- Verwerking besluiten bij de jaarrekening en de structurele doorwerking van afwijkingen uit de Jaarrekening 2012.

Begrotingsuitgangspunten

De meerjarenbegroting wordt opgesteld in constante prijzen. Dat wil zeggen dat loon- en prijspeelniveau van 2014 voor de volgende jaren constant wordt gehouden. Dit geldt ook voor de baten uit het gemeentefonds en de belastingen.

Een aantal uitgangspunten wordt ontleend aan de prognoses van het Centraal Planbureau (CPB). Het CPB heeft 28 februari de kerngegevens 2011-2014 gepresenteerd voor het concept-Centraal Economisch Plan 2013.

Omschrijving	Uitgangspunten 2013	Uitgangspunten 2014
Loonontwikkelingen (incl. sociale lasten)	0%	0,4%
Materiële uitgavenstijging	1,75%	2%
Subsidies onder de € 45.000	0%	0%
Subsidies boven de € 45.000	0,5%	0,9%
Lange rente nieuwe leningen	2,7%	2,3%
Rente-omslag	5%	5%
Belastingen en overige eigen inkomsten	1,75%	2%
Specifieke uitgangspunten voor grondexploitatie (MPG)		
Stijging kostencomponent (mix loon uitbestedings- en bouwkosten)	3%	3%
Rente-omslag	5%	5%
Baten	2%	2%

Bij het opstellen van de begroting 2014 is uitgegaan van de volgende kengetallen per 1 januari 2013:

Kengetallen	Begroting 2013	Begroting 2014
Aantal inwoners	152.041	154.000
w.v.		
0 – 19	32.324	32.700
20 – 44	55.440	56.000
45 – 64	40.150	40.600
65 – 74	13.275	13.500
75 en ouder	10.778	11.200
Aantal woonruimten (woningen, wooneenheden en bijz. woongebouwen)	77.250	77.850
- waarvan woningen	71.730	72.330
Direct productieve uren per fte	1.350	1.350

Loon- en prijscompensatie

De personeelsbegroting wordt gebudgetteerd voor de toegestane formatie. De salarislasten worden opgehoogd met 0,4% loonkostenstijging (zie bij begrotingsuitgangspunten) en worden verminderd met de uitkomsten van de besluiten over de invulling de bezuinigingen op de formatie voor 2014.

De materiële kostencompensatie, die bij de begrotingsuitgangspunten is gehanteerd, is ontleend aan het Centraal Economisch Plan dat 1 maart is uitgebracht. De index voor de materiële uitgavenstijging is op 2% geraamd voor 2014.

In tegenstelling tot voorgaande jaren zullen de materiële budgetten nu met dit percentage worden verhoogd. Dit laat onverlet dat niet indexeren altijd nog – in het kader van aanvullende bezuinigingen – een afweging kan zijn.

Het prijspeil van de investeringsramingen, is daar waar afzonderlijk aangegeven, in het Investeringsplan 2013-2018 is geactualiseerd. De investeringen bevatten derhalve het actuele prijspeil. Omdat Haarlem een meerjarenraming in constante prijzen kent, worden de investeringen verder niet geïndexeerd.

Subsidies en verbonden partijen

Voor de raming van subsidies voor 2014 en verder zijn 3 variabelen van belang:

- De vastgestelde bezuinigingen op subsidies, zoals vastgesteld in de Kadernota 2011. Deze bezuinigingen worden concreet verwerkt in de werkbudgetten en de programmabegroting 2014, tenzij hier bij de kadernota 2013 afwijkend over wordt besloten.
- De bestaande meerjarenraming 2013-2018. In de meerjarenraming kunnen op basis van eerdere besluitvorming al wijzigingen geraamd t.o.v. het begrotingsjaar 2013. Deze worden verwerkt in de werkbudgetten en de programmabegroting 2014.
- Zowel de subsidies als de bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen worden geïndexeerd voor inflatie. Hierbij hanteren wij de volgende uitgangspunten.
  - a. Voor subsidies beneden de € 45.000 wordt conform bestaand beleid, geen kostencompensatie toegekend.
  - b. Subsidies en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen boven de € 45.000 worden conform bestaand beleid gecompenseerd via een gewogen percentage. Bij het bepalen van het uiteindelijke percentage vindt een weging plaats waarbij de loonsverhoging voor 70% meetelt en de materiële lastenstijging voor 30%. Voor 2014 wordt uitgegaan van een loonkostenstijging van 0,4%. Voor de materiële kostencompensatie wordt uitgegaan van 2%. Het gewogen percentage is berekend op 0,9%.

Er vindt geen verrekening plaats op basis van de werkelijke materiële of loonkosten.

De verzelfstandigde organisaties vallen onder het regime van de subsidies.

Voor de verdere uitwerking geldt de kanttekening dat in het kader van de nieuwe subsidiesystematiek het automatisch toekennen van prijscompensatie wordt losgelaten, maar onderdeel gaat uitmaken van meerjarige prestatieafspraken. Daarbij geldt het uitgangspunt dat er geen indexatie plaatsvindt, tenzij geregeld in meerjarenafpraak.

Ook is in het kader van de bezuinigingstaakstelling één van de voorstellen om voor een periode van 4 jaar 0,5% minder indexatie toe te kennen. Voor 2014 zou dat betekenen dat gesubsidieerde instelling (niet verbonden partijen) 0,4% indexatie krijgt.

Naast deze algemene lijn zullen de gesubsidieerde instellingen binnen het sociaal domein de komende jaren te maken krijgen met kortingen op subsidies. Voor meer informatie daarover wordt verwezen naar hoofdstuk 7 Ontwikkelingen sociaal domein en de desbetreffende B&W-nota.

De hier geschetste wijze van indexeren geldt voor de totstandkomingen van ramingen voor de begroting 2014. Individuele organisaties en instellingen die subsidies ontvangen kunnen geen rechten ontlenen aan deze wijze van berekenen.

Belastingen en rechten en overige baten

Voor de belastingen en algemene baten (huren, pachten etc.) wordt het inflatiepercentage aangehouden dat gelijk is aan die van de materiële kostencompensatie, door het CPB geraamd op 2%. Voor kostendekkende heffingen dient uit een afzonderlijke berekening te blijken, dat bij het berekende tarief de in de wet vastgelegde limiet die uitgaat van maximaal 100% kostendekking, niet wordt overschreden.

Algemene uitkering

De groei of krimp van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds is gekoppeld aan het verloop van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven.

Het CPB heeft bekend gemaakt dat het begrotingstekort in 2013 oploopt tot 3,3% en in 2014 tot 3,4% van het Bruto Nationaal Product. Het Maastrichtcriterium van maximaal 3% wordt in 2013 met € 2 miljard overschreden en in 2014 met € 3 miljard.

Begin april is een akkoord gesloten tussen sociale partners en het kabinet (het Mondriaan-akkoord). Het pakket maatregelen dat is afgesproken heeft geen weerslag op het gemeentefonds omdat ze vallen in het domein van sociale zekerheid.

In het Mondriaan-akkoord is opgenomen dat de extra korting in verband met het overschrijden van de 3-procentnorm wordt ‘geparkeerd’ in de hoop dat de economische groei blijkt mee te vallen. Uit het oogpunt van goed financieel beleid blijven veel gemeenten de berekende nadelen wel ramen. Ook Haarlem laat het berekende nadeel van € 1,6 miljoen staan, totdat blijkt dat de economische groei daadwerkelijk wordt gerealiseerd en het rijk deze extra korting definitief laat vallen.

Op zijn vroegst uit de septembercirculaire zal blijken in hoeverre in hoeverre de aanvullende rijksbezuinigingen noodzakelijk worden geacht om het tekort tot 3% te beperken.

Beslispunt

Het college stelt de raad voor om de uitgangspunten voor de Programmabegroting 2014-2018 vast te stellen.

2.3 Financiële ontwikkelingen

In deze paragraaf van de kadernota wordt u meegenomen met de wijzigingen in de financiële meerjarenraming sinds de raad in november 2012 de Programmabegroting 2013-2017 heeft vastgesteld. Over een aantal wijzigingen bent u begin februari geïnformeerd in de brief Financiële ontwikkelingen 2013-2018 (CS/CC 2013/37474). Een aantal onderwerpen is nu nader onderbouwd en een aantal nieuwe onderwerpen is toegevoegd.

Uitgangspunt is de vastgestelde Programmabegroting 2013-2017.

De ramingen zijn geactualiseerd met de financiële gevolgen op basis van:

- Bestuursrapportage 2012-2, 3^e Financiële bijstelling 2012 en Bestuursrapportage 2013-1;
- De uitkomsten van het Jaarverslag en de Jaarrekening 2012, inclusief het bestemmingsvoorstel;
- Uitgangspunten Programmabegroting 2014-2018;
- Investeringsplan 2013-2018;
- Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2013 (MPG);
- Herberekening algemene uitkering;
- Bezuinigingen;
- Overige ontwikkelingen vanaf 2013.

Deze paragraaf is als volgt opgebouwd:

2.3.1 Actualisatie van de meerjarenraming uit de Programmabegroting 2013-2017 met structurele doorwerking van de 2^e bestuursrapportage 2012 en de 3^e financiële wijziging 2012.

2.3.2 Mee- en tegenvallers die niet bekend waren bij de programmabegroting en die naar het oordeel van het college onvermijdelijk zijn. Net als in de brief van februari is een onderscheid gemaakt tussen financiële gevolgen die voortvloeien uit eigen beleidskeuzen van de gemeenten en voor- en nadelen die worden veroorzaakt door marktomstandigheden of door de rijksoverheid.

In deze paragraaf zijn ook de financiële gevolgen uit de 1^e bestuursrapportage 2013 verwerkt.

2.3.3 Conclusie naar aanleiding van de bijgestelde meerjarenraming en de ontwikkeling van de algemene reserve.

Toelichting financiële afwijkingen

2.3.1 Actualisatie meerjarenraming 2013-2017

Bij de begrotingsbehandeling in november 2012 liet de meerjarenraming - inclusief de extra bezuinigingen van twee maal € 8 miljoen - met uitzondering van het jaar 2015 - nog een positief beeld zien voor de jaren 2014 tot en met 2018.

Onderstaande tabel toont hoe de meerjarenraming 2013-2018 is gewijzigd de 2^e bestuursrapportage 2012 en de financiële wijziging 2012.

bedragen x € 1.000

Meerjarenraming 2012-2013							
	Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Herziene meerjarenraming incl. aanvullende bezuinigingen (blz. 31 Programmabegroting 2013-2017)	0 n	-2.023 v	980 n	-5.624 v	-8.338 v	-10.553 v
1	Doorwerking 2 ^e bestuursrapportage 2012 ¹	333 n	-49 v	-113 v	-305 v	-493 v	-435 v
2	Doorwerking 3e financiële wijziging 2012	190 n	302 n	302 n	302 n	302 n	302 n
	Actueel saldo meerjarenraming	523 n	-1.770 v	1.169 n	-5.627 v	-8.529 v	-10.686 v

¹ In de Programmabegroting 2013-2018 was reeds een inschatting gemaakt voor de doorwerking van de bestuursrapportage (blz. 31). Hier is alleen het verschil ten opzichte van de inschatting opgenomen.

Conclusie: de meerjarenraming 2013-2017 was aan het eind van 2012 minder gunstig dan werd verwacht bij het vaststellen van de programmabegroting. De jaren 2013 en (vooral) 2015 lieten toen al nadelig saldi zien.

Het college heeft bij de begroting 2013 steeds opgemerkt dat de rijksbezuinigingen die uit het regeerakkoord zouden voortvloeien nog niet in de meerjarenraming waren verwerkt, omdat de bezuinigingen van het rijk toen nog onvoldoende helder waren. Dit gold ook voor de in de algemene uitkering opgenomen decentralisatie uitkeringen.

2.3.2 Onvermijdelijke financiële mee- en tegenvallers sinds de vastgestelde begroting

In de februari-brief van het college werd de volgende indeling gehanteerd. Deze wordt ook gevolgd voor deze kadernota:

- Mee- en tegenvallers als gevolg van eigen besluitvorming, zoals het afschaffen van de langdurigheidstoelage, het mogelijk verlagen van de interne omslagrente en het niet volledig realiseren van de inkoopstaakstelling. *Het college heeft alle onderwerpen streng getoetst, en neemt nu uitsluitend die onderwerpen op, die naar het oordeel van het college onvermijdelijk zijn.*
- Tegenvallers als gevolg van *externe effecten veroorzaakt door marktomstandigheden*, zoals lagere verkoopopbrengsten van de vrijgekomen gemeentelijke huisvesting en een correctie op het te optimistisch ramen van vastgoedopbrengsten.
- Tegenvallers als gevolg van *externe effecten veroorzaakt door de rijksoverheid*, zoals de korting op het Btw-compensatiefonds, hogere pensioenpremies en een lagere algemene uitkering, die vooral veroorzaakt wordt door het afkomen van de middelen voor onderwijshuisvesting.

Daarnaast is sprake van een aantal mee- en tegenvallers die gedurende het begrotingsjaar 2013 naar voren zijn gekomen. Deze onderwerpen worden toegelicht in de 1^e bestuursrapportage 2013. Het resultaat van deze rapportage wordt wel in deze kadernota meegenomen.

Samengevat leiden bovenstaande ontwikkelingen ertoe dat de meerjarenraming met de volgende bedragen moet worden bijgesteld:

bedragen x € 1.000

Onvermijdelijke financiële mee- en tegenvallers							
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
I	Structurele doorwerking 1^e bestuursrapportage 2013	2.475 n	411 n	-2.547 v	-2.015 v	-1.783 v	-1.841 v
II	Overige onvermijdelijke mee- en tegenvallers						
	Totaal eigen besluitvorming	2.597 n	3.690 n	1.834 n	2.685 n	2.704 n	992 n
	Totaal externe effecten marktomstandigheden	2.865 n	3.347 n	2.245 n	2.192 n	2.141 n	2.090 n
	Totaal externe effecten rijksoverheid	-916 v	-390 v	9.540 n	11.410 n	13.170 n	12.570 n
	Totaal onvermijdelijke mee- en tegenvallers	7.021 n	7.058 n	11.072 n	14.272 n	16.232 n	13.811 n

2.3.2.1 Onvermijdelijke mee- en tegenvallers die voortvloeien uit eigen besluiten van de gemeente

In onderstaande tabel zijn de mee- en tegenvallers opgenomen die voortvloeien uit eigen besluitvorming. Net als de onvermijdelijke mee- en tegenvallers leiden ook deze ontwikkelingen tot een verslechtering van de financiële meerjarenraming 2013-2018.

De wijzigingen worden na de tabel (op de volgende pagina) toegelicht, waarbij de belettering van de tabel wordt gevolgd.

Onvermijdelijke financiële mee- en tegenvallers eigen besluitvorming							
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Eigen besluitvorming							
a	Bestuurlijke kosten verkiezingen		32 n				
	Voorziening wachtgelden bestuur (na verkiezingen)		175 n	175 n	175 n	175 n	
	Voorziening wachtgeld raadsleden		555 n				
b	Sociaal domein: benodigd budget		4.100 n				
	Sociaal domein: dekking		-4.100 v				
c	Investeringsplan: Multifunctionele sporthal Duijnwijk		25 n	200 n	364 n	358 n	
	Investeringsplan: dekking stelpost (BTW-sportbesluit)		-25 v	-200 v	-347 v	-332 v	
d	Onderhoudsniveau gemeentelijk vastgoed	500 n	750 n	1.000 n	1.000 n	1.000 n	
	Inlopen achterstallig onderhoud gemeentelijk vastgoed	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n	
e	Langdurigheidstoeslag	170 n	170 n	170 n	170 n	170 n	
f	Beheerkosten fietsenstalling Stationsplein en intensivering handhaving		225 n	225 n	225 n	225 n	
g	Taakstelling parkeerboten	300 n	2.200 n	2.200 n	2.200 n	2.200 n	
	Invulling taakstelling	-300 v	-2.200 v	-2.200 v	-2.200 v	-2.200 v	
h	Beheer openbare ruimte/areaaluitbreiding		197 n	269 n	269 n	269 n	
i	Begraafplaatsen		100 n	100 n	100 n	100 n	
j	Energiekosten bruggen		70 n	70 n	70 n	70 n	
k	Wegwerken achterstanden archief	454 n	238 n	9 n	9 n	9 n	
l	ICT		800 n	800 n	800 n	800 n	
m	Inkooptaakstelling	1.310 n	1.460 n	1.210 n	960 n	960 n	
n	Vervangingsinvesteringen Investeringsplan 2013-2018		4 n	22 n	29 n	35 n	
o	Onderuitputting investeringen 2012 en actualisatie investeringsplan	147 n	-877 v	-498 v	-239 v	-235 v	
p	Verlaging renteomslagpercentage				500 n	500 n	
q	Herberekening renteresultaat	0 n	0 n	0 n	500 n	500 n	
r	Gevolgen indexatie		-1.800 v	-1.800 v	-1.900 v	-1.900 v	
s	Nadeel personeelslasten		297 n	82 n			
t	In afwachting van takendiscussie de restant taakstelling op taken voor 2013 en 2014 niet invullen	16 n	1.290 n				
Totaal eigen besluitvorming		2.597 n	3.690 n	1.834 n	2.685 n	2.704 n	
		992 n					

Toelichting op de tabel:

a. Bestuurlijke kosten verkiezingen/voorzieningen wachtgelden

Voor 2014 is extra budget benodigd in verband met de verkiezingen (€ 32.000 incidenteel).

De wachtgeldverplichting voor wethouders beslaat een periode van vier jaar, deze kosten worden per jaar opgenomen in de begroting. Vanaf 2014 bedragen deze kosten € 175.000 per jaar.

Bij het opstellen van de jaarrekening 2012 zijn enkele arbeidskosten gerelateerde voorzieningen herijkt zodat deze voldoen aan wet- en regelgeving. De voorziening rechtspositie raadsleden wordt in 2014 gevormd voor de twee jaar wachtgeldverplichting, conform vereisten BBV. Dit heeft een nadelig effect op de exploitatie van € 555.000 voor 2014, terwijl voor de overige jaren geen lasten begroot worden.

b. Sociaal domein

In hoofdstuk 7 van deze kadernota wordt ingegaan op het onderwerp sociaal domein. Voor 2014 is een budget nodig als voorinvestering wil de door het Rijk opgelegde bezuiniging gerealiseerd kunnen worden. Uitgangspunt is rijksbudget is werkbudget. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk 7.

Benodigd budget

Clusters	Budget 2014
Basisinfrastructuur	1.900.000 á 2.200.000
Informatie, advies, doorverwijzing (IAD)	380.000
Specialistisch Aanbod	1.820.000 á 2.200.000
Totaal	4.100.000 á 4.780.000

Dekking

Als dekking voor de basisinfrastructuur is aangewezen:

Dekking	Dekking 2014
Schatting € 200.000 subsidies per maand	1.600.000
Budget Hof 2.0	300.000
Geen 0,4% trendverhoging begroting 2014	100.000
Restant onderzoeksbudget subsidies	200.000
Totaal	2.200.000

Als dekking voor Informatie, advies, doorverwijzing is aangewezen:

Dekking	Dekking 2014
WMO reserve	380.000

Als dekking voor specialistisch aanbod:

Dekking	Dekking 2014
WMO reserve	920.000
Invoeringsbudget AWBZ	300.000
Budget Hof 2.0	300.000
Schrappen taken	pm
Verhogen inkomsten	pm
Totaal	1.5200.000

Daarbij is nog sprake van een risico van € 680.000; het college komt hierop terug na het verschijnen van de septembercirculaire.

c. Investering Duinwijkhal

In lijn met eerdere besluitvorming door de raad over de multifunctionele sporthal Duijnwijk (zie bijgevoegd investeringsplan), zijn de desbetreffende kapitaallasten opgenomen in de meerjarenraming. De investering wordt gedekt uit de stelpost BTW-voordeel sportbesluit, de grondexploitatie Badmintonpad en een bijdrage van de stichting Duinwijk. Dat is verwerkt in het investeringsplan. Pas nadat duidelijkheid bestaat over de omvang en dekking van de kosten die zijn verbonden aan de exploitatie van het gebouw (voor de eigenaar en de huurder) wordt met de realisatie van de hal begonnen.

d. Onderhoudsniveau gemeentelijk vastgoed

In februari 2013 heeft het college in de nota Onderhoud Vastgoed (2012/471809) een plan van aanpak voor het op orde brengen van de gemeentelijke vastgoedportefeuille gepresenteerd. Het huidige gemiddelde onderhoudsniveau van het gemeentelijk bezit is matig, zodat acute maatregelen

noodzakelijk zijn om meer achterstallig onderhoud te voorkomen (kwaliteitsniveau 4 van de NEN-norm 2767).

Op basis van een nieuw vast te stellen kwaliteitsniveau (kwaliteitsniveau 3 van de NEN-norm 2767 sober en doelmatig) is een grove schatting van de benodigde onderhoudsbudgetten gemaakt. Deze raming valt uiteen in twee delen:

- Om het gemiddelde kwaliteitsniveau te verhogen van matig in 2013 naar sober en doelmatig in 2023 zal het *structurele* onderhoudsbudget moeten worden verhoogd van € 3 miljoen naar € 3,5 – 4,2 miljoen per jaar.
- Daarnaast is het noodzakelijk om een incidentele impuls te geven om het achterstallig onderhoud van de vastgoedportefeuille weg te werken. De raming van het achterstallig onderhoud is € 4 – 6 miljoen. *incidenteel*, te verdelen over een periode van 10 jaar.

Dit zijn grote bedragen, maar de omvang van de bedragen moet bezien worden in de context van de totale WOZ-waarde van ca. € 500 miljoen en jaarlijkse inkomsten van € 12 miljoen.

Het exacter maken van de ramingen (verkleinen van de marge van 20%) vindt plaats in de komende maanden waarbij op basis van inspecties de meerjarige onderhoudsplannen worden geactualiseerd en geoptimaliseerd.

In de voorliggende meerjarenraming heeft het college het structureel benodigde onderhoudsbudget verhoogd met € 0,5 miljoen in 2013 en structureel € 1 miljoen vanaf 2014.

De middelen die nodig zijn om het achterstallig onderhoud in de komende 10 jaar in te lopen (€400.000 á € 600.000 per jaar) worden gedekt uit de reserve vastgoed, met die kanttekening dat de uitgaven de inkomsten volgen (dus eerst panden verkopen, en pas daarna wegwerken van achterstallig onderhoud).

e. Langdurigheidstoeslag

Overeenkomstig het besluit van de raad om de normen voor de langdurigheidstoeslag in Haarlem niet aan te passen (hangende het besluit van het rijk op deze wettelijke regeling) is een structureel nadeel opgenomen in de meerjarenraming van € 170.000. Een aanpassing van de Haarlemse langdurigheidstoeslag was immers nodig om de beleidsvoornemens in de nota Samen voor elkaar: Groeien naar zelfredzaamheid (SZW/2012 338471) te dekken.

f. Beheerskosten fietsenstalling Stationsplein en intensiveren handhaving

De fietsenstalling Stationsplein is nu twee jaar open en wordt intensief gebruikt. De structurele kosten voor het beheer van de stalling bedragen € 318.000 en bestaan uit personele kosten (met name gastheerschap) en het dagelijks beheer (schoon, heel en veilig). De kosten voor onderhoud zijn hier niet in meegenomen. Ook voor de kosten van handhaving, waarbij hinderlijk en gevaarlijk gestalde fietsen worden verwijderd is geen structureel budget geraamd.

Vanaf 2014 komt de bijdrage van Prorail te vervallen. Verder werd er eerder van uitgegaan dat de kosten van het toezicht zouden kunnen worden gedekt uit “aparte subsidiestromen voor het realiseren van werkervaringsplaatsen”. Deze subsidiestromen zijn echter niet beschikbaar. Wel maakt Spaarnelanden als beheerder gebruik van de mensen van Paswerk in het kader van werktoeleiding (social return on investment). Dit leidt tot een structureel tekort van € 200.000 vanaf 2014. Daarnaast is structureel € 25.000 nodig voor extra handhaving op het fietsvrij houden van het stationsplein.

g. Invulling taakstelling parkeerbaton

Op dit moment kunnen de parkeerbaton die in de meerjarenbegroting zijn opgenomen niet volledig worden gerealiseerd als er geen aanvullende maatregelen worden genomen. Zonder aanvullende maatregelen wordt voor 2013 een nadeel verwacht van € 300.000 en vanaf 2014 structureel € 2,2 miljoen.

De maatregelen die nodig zijn staan opgenomen in onderstaande tabel, voorzien van de verwachte opbrengsten.

bedragen x € 1.000

Parkeerbaten							
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Taakstelling parkeerbaten	300	n	2.200	n	2.200	n	2.200
Verwachte extra realisatie 2013	-165	v	-165	v	-165	v	-165
Versneld invoeren maatregelen businesscase parkeergarage	-135	v	-135	v	-135	v	-135
Tariefsverhoging straat-en garageparkeren			-500	v	-500	v	-500
Kostendekkend tarieven voor vergunningen en ontheffingen			-500	v	-500	v	-500
Betaald parkeren op straat in de binnenstad			-17	v	-35	v	-35
Huuropbrengst garages op zondag			-50	v	-100	v	-100
Korter nachttarief in garages			-25	v	-50	v	-50
Businesscase parkeergarages			-100	v	-200	v	-200
Meer differentiatie in tarieven voor garages, dalbezetting			-100	v	-200	v	-200
Effecten van PRIS en betere bewegwijzering			-50	v	-100	v	-100
Hoger tarief voor bedrijfsvergunningen			-17	v	-35	v	-35
Hoger tarief voor parkeren op straat			-50	v	-100	v	-100
Hoger tarief voor commerciële abonnementen in garages			-50	v	-100	v	-100
50% extra verhoging in 2014 en afronding			-441	v	20	n	20
Invulling taakstelling	-300	v	-2.200	v	-2.200	v	-2.200

h. Beheer openbare ruimte/areaaluitbreiding

Bij ontwikkelprojecten is in de regel sprake van een uitbreiding van het areaal aan te beheren openbare ruimte, of een wijziging in de openbare ruimte die gevolgen heeft voor de beheerkosten. De beheerkostenramingen bestaan uit kosten voor dagelijks beheer (vegen, onkruid verwijderen, zwerfvuil opruimen en kleine reparaties) en de jaarlijks te reserveren bedragen om op termijn de vervanging van het nieuwe areaal te betalen.

Bij areaaluitbreiding kan worden gedacht aan nieuwe openbare ruimte op grond die voorheen niet openbaar was (bijvoorbeeld de voormalige ziekenhuisterreinen Deo Neo en Mariastichting, het voormalig fabrieksterrein Droste) of een wijziging waarbij het kwaliteitsniveau wordt verhoogd (bijvoorbeeld het Raaksgebied).

Voor de areaaluitbreidingen die voor de komende jaren zijn te voorzien (nieuwe of vernieuwde openbare ruimte) is een berekening gemaakt, gebaseerd op het aantal vierkante meters uitbreiding, het bedrag dat jaarlijks gemoeid zal zijn met dagelijks beheer en het bedrag dat jaarlijks dient te worden gereserveerd om op termijn het nieuwe areaal te vervangen. Om de begroting in overeenstemming te brengen met de werkelijk te maken kosten is voor 2014 € 197.000 nodig en voor de jaren daarna (structureel) € 269.000.

i. Begraafplaatsen

Er wordt steeds vaker gekozen voor cremieren in plaats van begraven. Hierdoor dalen de inkomsten op het product begraven. De laatste jaren ontstaat een tekort van € 100.000 op de inkomsten, dat wordt bijgesteld in de bestuursrapportages.

Momenteel loop een marketingcampagne waarmee de Haarlemse begraafplaatsen onder de aandacht worden gebracht, met als doel dat de inkomsten niet nog verder teruglopen.

Voorgesteld wordt de begroting in overeenstemming te brengen met de realiteit, hetgeen tot een structureel nadeel van € 100.000 vanaf 2014.

j. Energiekosten bruggen

Ook de energiekosten voor de Haarlemse beweegbare bruggen zijn niet reëel begroot. Er is jaarlijks een bedrag beschikbaar van € 10.000, terwijl ca. € 77.000 nodig is. In 2013 kan het nadeel worden gedekt uit het product waterwegen en woonschepen, maar het verhogen van de begroting voor energiekosten bruggen leidt vanaf 2014 tot een structureel nadeel van € 70.000.

k. Wegwerken achterstanden archief

In het jaarverslag van de gemeentearchivaris van december 2012 “betreffende de uitoefening van het toezicht van de archivaris op het beheer van de informatie welke niet is overgebracht naar de archiefbewaarplaats”, zijn diverse tekortkomingen geconstateerd met betrekking tot het gemeentelijke informatiebeheer, het fysieke archiefbeheer en de aanpak bij de invoering van digitaal en zaakgericht werken. Op deze onderdelen voldoet de gemeente nog niet volledig aan de geldende wet -en regelgeving en normeringen. De gemeentearchivaris doet in zijn verslag een aantal aanbevelingen die de huidige situatie dienen te verbeteren.

De aanbevelingen omvatten een groot deel van de informatievoorziening van de gemeente. Voor de noodzakelijke verbeteringen op het gebied van het archief- en informatiebeheer zijn de volgende bedragen nodig: € 454.000 in 2013, € 238.000 in 2014 en € 9.000 structureel vanaf 2015.

l. ICT

Met de toenemende digitalisering is ICT hét hulpmiddel om informatie vast te leggen en te gebruiken. ICT maakt bovendien nieuwe vormen van werken mogelijk. Dit vergt een aanzienlijke ontwikkelopgave met een goede strategische visie en sturing. Haarlem kiest voor de strategie van trendvolger (bewezen standaardapplicaties uit de markt), zodat de kosten niet hoger zijn dan strikt noodzakelijk.

Toch zijn aanzienlijke inspanningen nodig op de gebieden informatiemanagement, innovatie, technisch beheer, software- en hardware-kosten. In 2013 zal een inventarisatie worden gemaakt welk budget in onze exploitatie en investeringsplan daadwerkelijk nodig is voor de komende jaren. Dit betekent dat er extra budget benodigd is. Het college zal de raad een separate nota aanbieden waarin wordt uitgewerkt waarom dit noodzakelijk is. Vooruitlopend daarop stelt het college voor om een budget vrij te maken voor ICT van structureel € 0,8 miljoen. Mogelijk is dit niet voldoende om de beoogde resultaten te bereiken, maar ook daarop komt het college terug in de toegezegde nota.

m. Inkooptaakstelling

Door een aantal oorzaken wordt de taakstelling op inkoop niet volledig gerealiseerd:

- Er is – door de economische ontwikkelingen – minder geld om te investeren en in te kopen, waardoor het inkoopvolume afneemt, en daarmee ook de te realiseren besparingen;
- Door de organisatie wordt niet altijd even zorgvuldig ingekocht. Er worden nog te weinig raamcontracten gesloten en te veel onderhands vergeven;
- Inkoopvoordelen worden niet altijd ingezet ter invulling van de taakstelling, omdat er al andere raadsbesluiten zijn genomen over de inzet van het voordeel of omdat er alweer een extra bezuiniging op die specifieke inkoop is gezet.

Het college stelt voor om de taakstelling terug te brengen tot een reëel bedrag, hetgeen een structureel nadeel oplevert voor de meerjarenraming, conform het volgende overzicht:

Inkoopstaakstelling						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Geraamde taakstelling	2.770 n	2.920 v	2.670 n	2.420 n	2.420 n	2.420 n
Verwachte realisatie 50% van de taakstelling	-1.460 v	-1.460 v	-1.460 v	-1.460 v	-1.460 v	-1.460 v
Nadeel voor meerjarenraming	1.310 n	1.460 v	1.210 n	960 n	960 n	960 n

n. Vervangingsinvesteringen Investeringsplan 2013-2018

In het bijgevoegde investeringsplan is een aantal vervangingsinvesteringen opgenomen. De kapitaallasten die daaruit voortvloeien zijn opgenomen in het investeringsplan (zie toelichting in het bijgevoegde Investeringsplan 2013-2018)

o. Onderuitputting investeringen 2012 en actualisatie investeringsplan

In de begroting wordt er rekening mee gehouden dat 70% van de investeringen wordt gerealiseerd. Op basis van deze aanname wordt een stelpost onderuitputting in de begroting opgenomen van € 1,8 miljoen. In 2012 is 71% procent gerealiseerd, waarmee de stelpost kan worden ingevuld.

Verder is uit de actualisatie van het investeringsplan gebleken dat een aantal investeringen kan vervallen (zie paragraaf 4 Investeringsplan en het bijgevoegde investeringsplan, bijlage 1). Dit heeft een positief structureel effect op de kapitaallasten, dat is verwerkt in de meerjarenraming.

p. Verlaging renteomslagpercentage

De omslagrente is de gemiddelde rente over alle opgenomen leningen. Veel gemeenten hanteren deze methode bij de toerekening van de rentelasten aan de gemeentelijke investeringsobjecten.

Een belangrijke constatering is dat de omslagrente niet meer is dan een kostenverdelingssystematiek. Een verlaging van de omslagrente zal niet leiden tot een verlaging van de rentekosten die de gemeente aan de banken betaald. In Haarlem is de afgelopen jaren een omslagrente van 5% gehanteerd. Aangezien de werkelijke aan de banken betaalde rente onder de 5% ligt, ontstaat een scheve verdeling. Het gevolg van deze scheve verdeling is dat er aan de diverse producten te veel rente wordt toegerekend. Daarentegen ontstaat op programma 10 een positief renteresultaat van ruim € 11 miljoen. Dit renteresultaat dient als algemeen dekkingsmiddel voor de begroting.

Rekening houdend met de huidige ontwikkeling van de leningenportefeuille en het feit dat een deel van de toekomstige renterisico's al zijn ingedekt, ligt het niet voor de hand dat de gemiddelde rente op de portefeuille de komende jaren zeer sterk zal toenemen. Om de rentekosten zuiverder naar de producten te verdelen en zodoende een meer zuivere kostprijs van de producten te kunnen berekenen, is een verlaging van de omslagrente naar 4,5% mogelijk.

De verlaging van de omslagrente naar 4,5% heeft geen effect op de hoogte van de werkelijk aan de banken te betalen rente, maar zal wel leiden tot een andere allocatie van de rentekosten over de verschillende producten.

Direct gevolg is dat de 'kostprijzen' van de producten afnemen. Daartegenover zal ook het renteresultaat op programma 10, dat als algemeen dekkingsmiddel wordt ingezet, minder positief worden.

Ondanks het feit dat de renteomslag slechts een kostenverdeelsystematiek is, heeft aanpassing van de omslagrente wel budgettaire consequenties. De verlaging van de 'kostprijzen' hoeft nl. niet direct tot een budgettair voordeel te leiden. Als voorbeeld kan hier de rentetoerekening aan het product grondexploitaties worden aangehaald. Aangezien de kosten van de grondexploitaties

(inclusief de toegerekende rente) op de balans worden geactiveerd, is het voordeel van de lagere renteontwikkeling niet direct in het begrotingsjaar als voordeel te zien. Pas bij afsluiting van de grondexploitatie zal dit voordeel kunnen worden gerealiseerd. Per saldo leidt de verlaging van de omslagrente naar 4,5% tot een budgettair nadeel van structureel € 0,5 miljoen. Gezien de financiële consequentie van deze maatregel, stelt het college voor deze verlaging pas in 2016 in te laten gaan.

q. Herberekening renteresultaat

Op basis van de stand van de reserves, de als bijlagen opgenomen Investeringsplan 2013-2018 en Meerjarenprogramma grondexploitaties en de te verwachte renteontwikkeling (in verband met (her)financiering, wordt een structureel nadelig effect op het renteresultaat verwacht van € 500.000 met ingang van 2016.

r. Gevolgen indexatie

De indexatie van de algemene uitkering, belastingen en overige baten en lasten (subsidies en materiële uitgaven) leidt tot een structureel voordeel van € 1,8 miljoen in 2014 en 2015, oplopend tot € 1,9 miljoen vanaf 2016. Door de indexatie van de lasten stijgen weliswaar de totale lasten, maar door de indexatie van de baten (met name de algemene uitkering) stijgen de baten meer, waardoor per saldo een positief verschil ontstaat.

s. Personeelslasten

De kosten voor de bovenformatieve medewerkers voor 2013 zijn incidenteel hoger (€ 165.000). Jaarlijks worden de kosten en de bijbehorende voorziening voor bovenformatieve medewerkers geactualiseerd op basis van de ontwikkelingen. Er is derhalve op dit moment geen structurele last te melden. De kosten voor WW uitkeringen zijn gestegen wegens de verhoogde uitstroom van personeel. Voor de WW-kosten betreffende de uitstroom van medewerkers als gevolg van de reorganisatie 2013 is dekking opgenomen in de reserve frictiekosten, waardoor de additionele kosten voor 2013-2015 gelden. Voor de kosten van de WW-uitkering wordt voorgesteld om de begrotingspost voormalig personeel met € 132.000 aan te passen in 2014 en € 82.000 in 2015.

t. In afwachting van takendiscussie de restant taakstelling op taken voor 2013 en 2014 niet invullen

De lopende takendiscussie heeft betrekking heeft op 2015 en volgende jaren. Daarom wordt voorgesteld de restant taakstellingen binnen het cluster taken (€ 16.000 in 2013 en € 1,3 miljoen in 2014; zie paragraaf 3.1) nu als nadeel op te nemen in de financiële meerjarenraming.

2.3.2.2 Onvermijdelijke tegenvallers als gevolg van externe effecten veroorzaakt door marktomstandigheden

In onderstaande tabel zijn de mee- en tegenvallers als gevolg van externe effecten veroorzaakt door marktomstandigheden opgenomen. Na de tabel worden deze toegelicht, waarbij de belettering van de tabel wordt gevolgd.

bedragen x € 1.000

Onvermijdelijke financiële mee- en tegenvallers externe effecten marktomstandigheden							
	Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Externe effecten marktomstandigheden						
u	Risicobuffer vastgoedontwikkeling	1.500 n	1.500 n				
v	Rente toekomstige verliezen grondexploitaties	500 n	500 n	500 n	500 n	500 n	500 n
w	Gemeentelijke huisvesting	865 n	1.347 n	1.745 n	1.692 n	1.641 n	1.590 n
	Totaal externe effecten marktomstandigheden	2.865 n	3.347 n	2.245 n	2.192 n	2.141 n	2.090 n

Toelichting op de tabel:

u. Risicobuffer vastgoedontwikkeling

Bij het opstellen van de jaarrekening 2012 zijn grote aanpassingen aangebracht in de grondexploitaties. Een groot aantal verzamelexploitaties is opgeheven, de verwachting van grondafzet en ontwikkeling is naar achteren gefaseerd ('graszaadscenario') en vastgoed panden zijn overgebracht van grondexploitaties naar vastgoedbeheer. Deze panden zijn getaxeerd en voor een deel afgewaardeerd.

Naar verwachting zijn deze maatregelen nog niet voldoende om de nadelige financiële gevolgen van de neerwaartse conjunctuur op te vangen, omdat:

- onzekerheid bestaat over de haalbaarheid van de prijzen die worden gehanteerd voor kantoorruimten;
- de graszaadscenario's zullen mogelijk een langere looptijd hebben (nog verder naar achteren faseren);
- de waardering van panden is mogelijk nog te hoog;
- de buffer in de vorm van de bestemmingsreserve vastgoed is weggevallen.

Rekening houdend met deze waarderingsrisico's stelt het college voor om in 2013 en in 2014 € 1,5 miljoen in de bestemmingsreserve grondexploitaties te storten.

v. Rente toekomstige verliezen grondexploitaties

Bij de jaarrekening is besloten om de meeste verzamelexploitaties op te heffen. Hierdoor kunnen verliesgevendende grondexploitaties niet meer "gecompenseerd" worden door winstgevendende grondexploitaties binnen dezelfde verzameling.

Dit heeft geleid tot een toevoeging aan de voorziening toekomstige verliezen van € 8,9 miljoen naar 18,9 miljoen. Uitgaande van het (huidige) renteomslagpercentage van 5% betekent dit een structureel nadeel van (5% van € 10 miljoen =) € 500.000.

w. Gemeentelijke huisvesting

Bij de aanvraag van het krediet gemeentelijke huisvesting is rekening gehouden met een dekking door verkoop van een aantal gemeentelijke panden. Doordat het slecht gaat met de vastgoedmarkt, is het niet realistisch om er op korte termijn (< 5 jaar) rekening te houden met een verkoopopbrengst uit deze panden. In het Investeringsplan 2012-2017 is nog uitgegaan van een grotendeels "rendabele" investering. Dat wil zeggen dat de kapitaallasten van de nieuwe huisvesting worden gedekt door de vrijvallende lasten (kapitaalslasten en huurlasten) en bijdrage uit verkoop. Nu blijkt dat de verkopen niet worden gerealiseerd, ontstaat een nadeel op de begroting. Het structurele nadeel is verwerkt in de meerjarenraming.

Op het moment dat de gemeentelijk panden worden verkocht, komt de opbrengst beschikbaar voor het achterstallig onderhoud aan gemeentelijk bezit (via de reserve vastgoed, zoals onder punt d is toegelicht).

2.3.2.3 Onvermijdelijke tegenvallers als gevolg van externe effecten veroorzaakt door de rijksoverheid

In onderstaande tabel zijn de mee- en tegenvallers als gevolg van externe effecten veroorzaakt door de rijksoverheid opgenomen. Na de tabel worden deze toegelicht, waarbij de belettering van de tabel wordt gevolgd.

Onvermijdelijke financiële mee- en tegenvallers externe effecten rijksoverheid							
Omschrijving		2013	2014	2015	2016	2017	2018
Externe effecten rijksoverheid							
x	BTW-compensatiefonds		1.750 n	8.250 n	7.650 n	7.050 n	6.450 n
y	Algemene uitkering	-916 v	-2.140 v	1.290 n	3.760 n	6.120 n	6.120 n
z	Financiële gevolgen rijksbeleid decentralisaties (AWBZ/WMO/Jeugdzorg)	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n
Totaal externe effecten rijksoverheid		-916 v	-390 v	9.540 n	11.410 n	13.170 n	12.570 n

Toelichting op de tabel:

x. BTW-compensatiefonds

Haarlem heeft te maken met een aantal financiële effecten als gevolgen van de rijksbezuinigingen op het BTW-compensatiefonds:

- Niet compenseren binnen het BTW-compensatiefonds van de BTW-verhoging van 19% naar 21%;
- De landelijke korting op het fonds leidt tot een structureel nadeel van € 3 miljoen;
- Haarlem declareert meer ten laste van het fonds dan dat we worden gecompenseerd in de algemene uitkering. Dit leidt tot een structureel nadeel vanaf 2015. Dit nadeel wordt in de loop der tijd kleiner, doordat het investeringsvolume afneemt.

Deze effecten worden samengevat in onderstaande tabel:

BTW-compensatiefonds							
Omschrijving		2013	2014	2015	2016	2017	2018
Uitname vanwege BTW-verhoging van 19% naar 21%			1.750 n	1.750 n	1.750 n	1.750 n	1.750 n
Rijkskorting op BTW-compensatiefonds				3.000 n	3.000 n	3.000 n	3.000 n
Gevolgen maximalisering BTW-compensatiefonds				3.500 n	2.900 n	2.300 n	1.700 n
Totaal BTW-compensatiefonds			1.750 n	8.250 n	7.650 n	7.050 n	6.450 n

y. Algemene uitkering

Op basis van het regeerakkoord krijgt Haarlem met aan aantal wijzigingen in de algemene uitkering te maken. Aanvullend op het regeerakkoord heeft het rijk bij het Oranjeakkoord een extra korting opgelegd, omdat werd verwacht dat de 3-procentnorm van het begrotingstekort in 2013 en 2014 zou worden overschreden. Dit betekent een extra structureel nadeel van € 1,6 miljoen met ingang van 2014. Dit leidt tot de volgende nadelen in de meerjarenraming:

Algemene uitkering						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Korting op huishoudelijke hulp	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n
Hoger accres	-916 v	-3.740 v	-2.310 v	-440 v	1.320 n	1.320 n
Afoming gemeentefondsuitkering t.b.v. onderwijshuisvesting			2.500 n	2.500 n	2.500 n	2.500 n
Terugdraaien uitname voor politieke ambtsdragers			-1.100 v	-1.100 v	-1.100 v	-1.100 v
Uitname vanwege inrekenen lagere apparaatskosten			600 n	1.200 n	1.800 n	1.800 n
Extra korting Rijk i.v.m. 3%-regeling		1.600 n	1.600 n	1.600 n	1.600 n	1.600 n
Totaal Algemene uitkering	-916 v	-2.140 v	1.290 n	3.760 n	6.120 n	6.120 n

Begin april is een akkoord gesloten tussen sociale partners en het kabinet (het Mondriaan akkoord). Het pakket maatregelen dat is afgesproken heeft geen weerslag op het gemeentefonds omdat ze vallen in het domein van sociale zekerheid.

In het Mondriaan-akkoord is opgenomen dat de extra korting in verband met het overschrijden van de 3-procentnorm wordt 'geparkeerd' in de hoop dat de economische groei blijft mee te vallen. Uit een oogpunt van goed financieel beleid laten veel gemeenten de stelpost staan. Ook Haarlem laat het nadeel van € 1,6 miljoen staan, totdat blijkt dat de economische groei daadwerkelijk wordt gerealiseerd en het rijk deze extra korting definitief laat vallen.

z. Decentralisaties (AWBZ/WMO/Jeugdzorg)

Evenals vorig jaar ontbreekt nog steeds informatie van het rijk over de financiële gevolgen voor Haarlem van de drie decentralisaties – jeugdzorg, participatie en maatschappelijke ondersteuning.

2.3.3 Conclusie naar aanleiding van bijgestelde meerjarenraming

In dit hoofdstuk zijn alleen die onderwerpen aan de orde gekomen die onvermijdelijk zijn. Dat betekent dat een aantal onderwerpen wel door het college is besproken, maar nu niet aan de raad wordt voorgelegd wegens het ontbreken van financiële middelen. Een van die onderwerpen betreft het reserveren van middelen voor de stedelijke vernieuwing na 2014. Deze middelen zijn bedoeld om (ruimtelijke) investeringen in de stad uit te lokken. De stedelijke vernieuwingsopgaven lopen door, ondanks het wegvallen van de rijksbijdragen ISV per 2015. Berekend is dat ter stimulering van de stedelijke vernieuwing vanaf 2015 een jaarlijkse reservering van € 2 miljoen als gemeentelijke bijdrage toereikend kan zijn. De invulling ervan, bijvoorbeeld door fondsvorming - zoals in de vorige Kadernota 2012 gesuggereerd – wordt vormgegeven mede in het kader van de afspraken rond het Lokaal Akkoord. Het college geeft de raad in overweging om het onderwerp stedelijke vernieuwing mee te nemen bij de komende takendiscussie. Het is aan volgende coalitie of hier vanaf 2015 middelen voor vrijgemaakt moeten worden, evenals voor andere onderwerpen voor nieuw beleid.

Rekening houdend met de onvermijdelijke ontwikkelingen die het college in dit hoofdstuk heeft geschetst, ontstaat de volgende bijgestelde meerjarenraming 2013-2018:

Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Actueel saldo meerjarenraming	523 n	-1.770 v	1.169 n	-5.627 v	-8.529 v	-10.686 v
Totaal onvermijdelijke tegenvallers	7.021 n	7.058 n	11.072 n	14.272 n	16.232 n	13.811 n
Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018 (excl. aanvullende bezuinigingen)	7.544 n	5.288 n	12.241 n	8.645 n	7.703 n	3.125 n

Naar aanleiding van de bijgestelde meerjarenraming moet dezelfde conclusie worden getrokken als in de februaribrief: zonder aanvullende maatregelen gaat het Haarlem niet lukken om een structureel sluitende meerjarenraming te presenteren.

Hoewel er sprake is van verschuivingen tussen de jaren, laat de bijgestelde meerjarenraming voor alle jaren forse nadelen zien, met een uitschieter van ruim € 12 miljoen in 2015. In het Jaarverslag 2012 en de februaribrief hebben wij u laten zien dat ook de algemene reserve nauwelijks meer ingezet kan worden om nadelen af te dekken. De ratio weerstandsvermogen staat inmiddels op 1,9 (Jaarrekening 2012), wat we nog net kunnen kwalificeren als voldoende.

Omdat Haarlem er financieel slechter voor staat dan bij de Programmabegroting 2013-2017, is het college nagegaan hoe de meerjarenraming in positieve zin kan worden omgebogen. De volgende maatregelen kunnen de noodzakelijke bezuinigingsopgave terugdringen:

- Een aantal bestemmingsreserves (dus niet de algemene reserve) kan incidenteel worden aangewend om de verwachte tekorten terug te brengen;
- Het nemen van een aantal inkomstenverhogende maatregelen, bestaande uit maatregelen met consequenties voor de woonlasten en overige maatregelen.

De maatregelen worden toegelicht in hoofdstuk 4 Bezuinigingen. Indien de raad de voorstellen overneemt ontstaat de volgende meerjarenraming:

Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018 (inclusief aanvullende bezuinigingen)						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Actueel saldo meerjarenraming	523 n	-1.770 v	1.169 n	-5.627 v	-8.529 v	-10.686 v
Totaal onvermijdelijke tegenvallers	7.021 n	7.058 n	11.072 n	14.272 n	16.232 n	13.811 n
Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018 (excl. aanvullende bezuinigingen)	7.544 n	5.288 n	12.241 n	8.645 n	7.703 n	3.125 n
Totaal aanvullende bezuinigingen	-5.952 v	-5.288 v	-6.115 v	-6.115 v	-6.115 v	-6.115 v
- afromen bestemmingsreserve	-5.952 v	-4.215 v	-4.872 v	-4.872 v	-4.872 v	-1.882 v
- inkomstenverhogende maatregelen		-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v
- overige maatregelen			-170 v	-170 v	-170 v	-170 v
Bijgestelde meerjarenraming incl. aanvullende bezuinigingen	1.592 n	0 v	6.126 n	2.530 n	1.588 n	-0 v

Door het afromen van bestemmingsreserves en het nemen van inkomstenverhogende en andere maatregelen wordt de druk op de meerjarenraming aanzienlijk minder. Hoewel voor het komende

begrotingsjaar 2014 geen nadelig saldo wordt verwacht, laten de jaren 2015, 2016 en 2017 nadelige saldi zien tussen de € 6,1 en € 1,6 miljoen.

Gezien de onzekerheden over de decentralisaties, waaronder alle lasten en baten die het sociaal domein betreffen en waarvoor nog steeds geen zicht is op een landelijk verdeelmodel en andere rijksmaatregelen (waaronder het eventueel afschaffen van de mogelijkheid om precario te heffen op ondergrondse leidingen; deze precarioheffing levert Haarlem structureel bijna € 5 miljoen op), gaat het college er nog steeds van uit dat het verstandig is om een potentieel aan bezuinigingen voor te bereiden van € 8 á 10 miljoen structureel. Daarbij speelt dat het verstandig is om meer te inventariseren dan uiteindelijk bezuinigd moet worden.

Daarnaast hebben zich de afgelopen jaren tegenvallers voorgedaan in de lopende uitgaven door de sanering van de gemeentefinanciën en de verbetering van de bedrijfsvoering. Doordat de balans en de materiële vaste activa nu zijn opgeschoond, verwacht het college dat deze tegenvallers minder worden. Maar dit sluit niet uit door de verslechterende economische omstandigheden en het oplopen van de werkloosheid, zoals vermeld in paragraaf 2.1 van deze kadernota, de gemeente nog steeds kan worden geconfronteerd met een ander soort tegenvallers, zoals bijvoorbeeld hogere kosten van bijstandsverlening en kwijtschelding.

Voor de uitwerking van deze bezuinigingsopgave kan gebruik worden gemaakt van de resultaten uit de takeninventarisatie die het college in maart 2013 heeft aangeboden aan de raad.

Beslispunten

Het college stelt de raad voor:

- De financiële kaderstelling vast te stellen en de Programmabegroting 2014-2018 op te stellen conform deze kaders;
- De financiële wijzigingen die voortvloeien uit de Kadernota 2013 vast te stellen en deze te verwerken in de begroting 2013 (door middel van de 4^e begrotingswijziging 2013).

2.4 Bestemming rekeningresultaat

Evenals de afgelopen jaren wordt de bestemming van het rekeningresultaat bepaald bij de bespreking en vaststelling van de kadernota. De bestemming van het rekeningresultaat omvat het rekeningresultaat en het bestemmen van incidentele budgetten voor 2013.

Deze laatstgenoemde budgetten zijn in 2012 ten gunste van het rekeningresultaat gekomen, omdat op grond van eisen, die aan de financiële verslaglegging worden gesteld, deze lasten niet in 2012 konden worden verantwoord.

Het rekeningresultaat over 2012 bedraagt € 9.394.000 negatief. Voorgesteld wordt dit tekort te dekken ten laste van de algemene reserve.

Daarnaast stelt het college de raad voor nog drie incidentele budgetten beschikbaar te stellen voor 2013 ten laste van de algemene reserve. Deze budgetten zijn in 2012 vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat.

Het betreft de volgende voorstellen:

<p>Actieplan jeugdwerkloosheid Tussen 2009 en 2011 heeft de gemeente Haarlem, als regionale budgethouder voor de gemeenten Kennemerland, geld ontvangen voor de uitvoering van het Actieplan jeugdwerkloosheid. Het project is inmiddels afgelopen en financieel afgerond. Bij de definitieve financiële verantwoording over 2012 blijkt een bedrag van € 158.760 niet te zijn besteed. Dit is het gevolg van uitval van deelnemers bij de ingekochte trajecten (gedurende de hele looptijd van het project).</p> <p>Door het uitblijven van wetgeving op het gebied van werk (Wet werken naar vermogen) is er geen beleidsmatige onderbouwing mogelijk geweest in 2012 om dit budget ook in 2013 definitief te bestemmen. Inmiddels is de Nota Werk! vastgesteld, en daarmee is de bestuurlijke onderbouwing gerealiseerd.</p> <p><i>Regionaal budget ook in de toekomst regionaal besteden</i> Het budget van het Actieplan jeugdwerkloosheid is geen exclusief Haarlems budget, maar is regionaal budget. In het KetenMT (een samenwerking tussen regiogemeenten, UWV en de gemeente Haarlem) is begin 2012 afgesproken een eventueel overschot binnen het budget Actieplan jeugdwerkloosheid te besteden aan dezelfde doelgroep (jongeren onder de 27) en voor soortgelijke activiteiten (ondersteuning naar werk of scholing). Intentie was om deze uitgangspunten in 2012 inhoudelijk uit te werken en op te nemen in een raadsnota naar aanleiding van de Wet Werken naar vermogen. Door de kabinetsval en het nieuwe regeerakkoord (Participatiewet) is het nog niet mogelijk geweest dit te realiseren.</p>	<p>€ 158.000</p>
<p>Onderhoud gemeentelijk monumentenbezit Het NRF zet zich voor het in stand houden van Nederlandse monumenten door het financieren, geven van informatie en voorlichting, het uitbetalen van subsidies en het beheren van revolverende fondsen. Het NRF doet dit voor eigenaren van monumenten. Ondanks dat de ontstaansgeschiedenis van de 3 Haarlemse leningen (en bijbehorende) voorzieningen al in een ver verleden ligt, zijn de NRF-leningen wel ingesteld met een duidelijk doel: (financieel) ondersteunen van particulieren bij het behoud en verbeteren van de monumenten in de gemeente Haarlem. Die doelstelling geldt uiteindelijk ook voor monumenten die daadwerkelijk in bezit van de gemeente zijn (de gemeente als monumenteneigenaar). Voor het beheer en onderhoud van het gemeentelijke monumentenbezit is jaarlijks veel geld nodig (zie bijvoorbeeld het opknappen van het stadhuis in 2012 en de ramingen die voor de Kadernota 2013 zijn opgesteld). Om die reden wordt voorgesteld om de vrijgevallen voorzieningen NRF te bestemmen voor het onderhoud van het gemeentelijk monumentenbezit, zodat met deze € 500.000 een eerste start gemaakt kan worden met het (achterstallig) onderhoud van het gemeentelijke monumentenbezit.</p>	<p>€ 500.000</p>
<p>Fonds stedelijke vernieuwing Er is een bedrag van € 970.000 (Fonds Stedelijke Vernieuwing) gereserveerd bestemd voor de uitvoering van het ISV-programma 2013 en 2014. Aangezien dit strikt formeel genomen geen voorziening is volgens de regelgeving van het Besluit begroting en Verantwoording, valt dit budget vrij ten gunste van het rekeningresultaat. Omdat de uitvoering van het ISV-programma 2013 en 2014 mogelijk te maken wordt voorgesteld bij de bestemming van het rekeningresultaat 2012 dit bedrag voor de uitvoering van het programma te bestemmen door dit bedrag toe te voegen aan de bestemmingsreserve ISV.</p>	<p>€ 970.000</p>
<p>Totaal</p>	<p>€ 1.628.000</p>

Indien de raad met deze voorstellen ingestemd bedraagt het resultaat na bestemming € 11.022.000, te weten:

<i>bedragen x € 1.000</i>	
	Bestemming rekeningresultaat 2012
Rekeningresultaat 2012	9.394.000 n
Bij: Voorstellen bestemming resultaat	1.628.000 n
Resultaat na bestemming	11.022.000 n

Voorgesteld wordt dit resultaat te dekken ten laste van de algemene reserve.

Beslispunt bestemming rekeningresultaat 2012

Het college stelt de raad voor om de voorgestelde bestemming van het rekeningresultaat vast te stellen en het bedrag na bestemming van € 11.022.000 te dekken ten laste van de algemene reserve.

2.5 Ontwikkeling algemene reserve

Omschrijving	<i>bedragen x 1.000</i>					
	Budgettair effect; v (-) is voordelig; n is nadelig					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Stand algemene reserve per 1-1	-40.902 v	-23.631 v	-26.110 v	-24.502 v	-24.703 v	-24.989 v
- Verschoven dotatie algemene reserve (kademota 2011)		-1.900 v				
- Terugstorten onttrekking 2011 Wmo (amendent Kademota 2011)	-500 v	-500 v				
- Nationaal uitvoeringsprogramma (kasschuif Rijk)	-280 v	-280 v	1.120 n			
- Egaliseren baten en lasten nieuw beleid	65 n	-65 v				
- Eenmalige onttrekking om jaarschijf 2013 sluitend te krijgen	2.420 n					
- Terugstorting eenmalige onttrekking om jaarschijf 2013		-2.420 v				
- Dotatie c.q. onttrekking aan bestemmingsreserve voor verevening van frictiekosten	3.732 n	2.686 n	488 n	-201 v	-286 v	-39 v
- Onttrekking voormalig BTW-compensatiereserve	760 n					
- Onttrekking vanwege afwaardering materiele vaste activa	320 n					
- Dotatie i.v.m. verwerking besluit compensatie sportverenigingen kleedaccommodaties	-268 v					
- Terugstorting eerder onttrekking voor Kans en Kracht						-1.796 v
- Bestemming rekeningresultaat 2012	11.022 n					
Stand algemene reserve per 31-12	-23.631 v	-26.110 v	-24.502 v	-24.703 v	-24.989 v	-26.824 v

In de paragraaf weerstandsvermogen van de jaarrekening 2012 is het benodigde weerstandsvermogen berekend op € 21,9 miljoen. Dit betekent dat er nog slechts een geringe marge is om tegenvallers uit de algemene reserve te dekken. Als het saldo van de algemene reserve lager wordt dan € 21,9 miljoen, bij hetzelfde risicoprofiel, is de algemene reserve niet meer van voldoende niveau als buffer voor tegenvallers. Daarvoor dient het ratio weerstandsvermogen minimaal 1 te zijn. Dan is het benodigde weerstandsvermogen precies gelijk aan het beschikbare weerstandsvermogen.

Beslispunt

Het college stelt de raad voor om kennis te nemen van de ingeschatte ontwikkelingen van de algemene reserve.

3. Bezuinigingen

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan:

- Nieuwe bezuinigingen in 2014 uit de bezuinigingsopgave van € 35 miljoen uit het coalitieakkoord en de invulling van de nog niet met concrete maatregelen ingevulde bezuinigingen uit de € 35 miljoen (paragraaf 3.1);
- Benodigde aanvullende bezuinigingen (paragraaf 3.2);
- De voorgenomen kerntakendiscussie (paragraaf 3.3).

Over de realisatie van reeds lopende bezuinigingen legt het college verantwoording af in de 1^e bestuursrapportage 2013.

3.1 Bezuinigingsopgave

In het coalitieakkoord 2010 is een verdeling van de € 35 miljoen aan bezuinigingen afgesproken over de volgende vijf clusters:

- bezuinigingen op het gebied van investeringen: 7 miljoen
- bezuinigingen door het vergroten van de efficiency: 6 miljoen
- bezuinigingen op het gebied van taken en taakuitvoering: 5 miljoen
- bezuinigingen op het gebied van subsidies en verbonden partijen: 9 miljoen
- bezuinigingen op het gebied van woonlasten en overige inkomsten: 8 miljoen

Deze bezuinigingstaakstelling loopt van 2010 tot en met 2018 op tot het totale bedrag van € 35 miljoen en laat de komende jaren het volgende verloop zien:

bedragen x € 1.000

Bezuinigingscluster	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Investeringen	199	3.699	3.705	4.803	5.902	7.000
Inkomsten	3.845	5.165	6.485	6.952	7.418	7.885
Efficiency	2.350	3.150	3.950	4.550	5.150	5.750
Subsidies/verbonden partijen	3.235	4.340	5.320	6.430	7.540	8.650
Taken	2.200	2.720	2.995	3.697	4.398	5.100
Algemeen			1.500	1.205	910	615
Totaal bezuinigingen	11.829	19.074	23.955	27.637	31.318	35.000

Uit de tabel blijkt dat in 2014 ruim € 7 miljoen meer moet worden bezuinigd dan in 2013, die met name moet worden gerealiseerd door: lagere kapitaallasten als gevolg van het ingestelde investeringsplafond.

In de Programmabegroting 2013 is aangegeven dat voor nagenoeg het gehele bedrag van de bezuinigingsopgave van € 35 miljoen maatregelen zijn voorgesteld. Er blijven de volgende resterende taakstellingen over:

bedragen x € 1.000

Resterende taakstellingen totaal na verwerken bezuinigingsvoorstellen	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Taakstelling cluster subsidies						232
Taakstelling cluster taken en algemeen	16	1.290			121	599

Er moeten binnen de clusters subsidies en taken nog concrete bezuinigingen worden ingevuld. Voor de jaren 2013 en 2014 moet binnen het cluster taken incidenteel een hoger bedrag worden ingevuld (€ 16.000 in 2013 en € 1,3 miljoen in 2014). In de Programmabegroting 2013 is aangegeven dat invulling van de resterende stelposten aan de orde is als de resultaten van de takeninventarisatie in 2013 gereed zijn en dat hier bij de Kadernota 2013 op wordt teruggekomen. Wij stellen voor om de lijn aan te houden dat invulling van deze bezuinigingen wordt gekoppeld aan de takendiscussie. Dat is ook logisch omdat de bezuinigingen ook uit primair moeten worden ingevuld door het schrappen of verminderen van taken. Daarom zijn de restant taakstellingen binnen het cluster taken als nadeel opgenomen in de financiële meerjarenraming (zie paragraaf 2.3.2.1).

Met de start van deze bestuursperiode in 2010 viel niet te voorspellen hoe de economie zich zou ontwikkelen. In het coalitieakkoord 'Het oog op morgen' is uitgegaan van een bezuiniging van € 35 miljoen tot en met 2018, tenzij de economische groei in Nederland mee zou vallen. Daarom is toen afgesproken in 2012 de financiële uitgangspositie te herijken. Helaas bracht deze herijking aan het licht dat de groei niet meeviel. Sterker nog: er was de noodzaak van extra bezuinigingen, ter grootte van € 8 miljoen in 2013 en 2014. Het is reeds in de begroting 2013 gelukt om dit met maatregelen in te vullen. In de Programmabegroting 2013-2017 is besloten om aanvullend € 8 miljoen te bezuinigen in 2013 en 2014. Voor de invulling van deze bezuinigingen wordt daarnaar verwezen naar (Programmabegroting 2013-2017, blz. 34 en verder).

Conclusie: deze raadsperiode heeft het gemeentebestuur een enorm grote bezuinigungsopgave ingezet en gerealiseerd door zowel de € 35 miljoen uit het coalitieakkoord als de aanvullende twee maal € 8 miljoen in 2013 en 2014 in te vullen.

3.2 Aanvullende bezuinigingen

In de vorige paragraaf hebben wij u laten zien dat er helaas nieuwe tegenvallers zijn die moeten worden opgevangen. Deze worden niet in de laatste plaats veroorzaakt door de aanhoudend tegenvallende economische ontwikkelingen. Zonder aanvullende maatregelen laat de meerjarenraming 2013-2014 de volgende tekorten zien, met een forse uitschieter van ruim € 12 miljoen in 2015.

bedragen x € 1.000

Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018 (excl. aanvullende bezuinigingen)	7.544 n	5.288 n	12.241 n	8.645 n	7.703 n	3.125 n

Begin dit jaar heeft het college de raad al gemeld dat het Haarlem niet gaat lukken om een structureel sluitende meerjarenraming te presenteren zonder aanvullende maatregelen te nemen (zie de brief Financiële ontwikkelingen 2013-2018 (CS/CC 2013/37474).

Omdat Haarlem er financieel slechter voor staat dan bij de Programmabegroting 2013-2017, is het college nagegaan hoe de meerjarenraming in positieve zin kan worden omgebogen. De volgende maatregelen kunnen de noodzakelijke bezuinigingsopgave terugdringen:

- Een aantal bestemmingsreserves (dus niet de algemene reserve) kan incidenteel worden aangewend om de verwachte tekorten terug te brengen;
- Inkomstenverhogende maatregelen, bestaande uit maatregelen met consequenties voor de woonlasten en overige maatregelen.

Ad. a: Afromen bestemmingsreserves

Onderstaand overzicht bevat de bestemmingsreserves die kunnen worden afgeroomd:

bedragen x € 1.000

Afromen bestemmingsreserves						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Budgetoverheveling	-35 v					
Beheer welzijnsaccommodaties	-68 v					
Duurzame sportvoorzieningen	-80 v					
Erfpachtgronden	-247 v					
Toegepaste monumentale kunst (TMK)	-126 v					
Cofinanciering WSW	-1.024 v					
Achterstallig onderhoud beheer openbare ruimte	-4.372 v					
Niet meer doteren aan bestemmingsreserve achterstallig onderhoud beheer openbare ruimte maar inzetten als bezuiniging		-4.215 v	-4.872 v	-4.872 v	-4.872 v	-4.872 v
Totaal afromen bestemmingsreserves	-5.952 v	-4.215 v	-4.872 v	-4.872 v	-4.872 v	-4.872 v

Uit de tabel blijkt dat het afromen van bestemmingsreserves in 2013 bijna € 6 miljoen kan opleveren. Door vanaf 2014 de opbrengst uit de precariobelasting op ondergrondse leidingen niet meer toe te voegen aan de bestemmingsreserve achterstallig onderhoud openbare ruimte ontstaat een structurele bezuiniging.

Toelichting per bestemmingsreserve:

- Budgetoverheveling;
Deze bestemmingsreserve is bedoeld om middelen in enig begrotingsjaar over te hevelen naar een volgend begrotingsjaar indien de desbetreffende prestaties nog niet zijn verricht. Begin 2013 staat hier een saldo op van € 35.000 dat kan vrijvallen.
- Beheer welzijnsaccommodaties;
De reserve dient voor het opvangen van knelpunten in de exploitatie van welzijnsinstellingen. Vrij laten vallen levert € 68.000 op.
- Duurzame sportvoorzieningen;
Rekening houdend met reeds toegekende aanvragen van sportverenigingen kan € 80.000 worden onttrokken aan deze reserve.
- Erfpachtgronden;
Deze bestemmingsreserve kan worden geschrapd, hetgeen € 247.000 oplevert. Dit betekent dat toekomstige nadelen op de grondexploitaties ten laste van de algemene middelen komen.
- Kunstaankopen en toegepaste monumentale kunst (TMK);
Het afromen van deze reserve betekent dat geen middelen meer beschikbaar zijn voor gerichte kunstaankopen en dat het wegwerken van het achterstallig onderhoud kunst in de openbare ruimte uitgevoerd kan worden. Er kan 126.000 vrijvallen, daarmee is de reserve leeg.

- Cofinanciering WSW (€ 1.024.000);
Deze bestemmingsreserve is bedoeld voor de cofinanciering van de herstructurering van Paswerk op basis van een nader in te dienen plan. Omdat het Rijk zich als partij heeft teruggetrokken, is cofinanciering niet meer aan de orde. Kanttekening is wel dat door het opheffen van deze bestemmingsreserve de specifiek beschikbare middelen (“potje”) voor het herstructureren van Paswerk verdwijnen. Voor 2013 is incidenteel een bedrag van € 200.000 benodigd. Dit nadeel wordt gemeld in de 1^e bestuursrapportage 2013 en wordt ten laste van de algemene middelen gebracht.
- Achterstallig onderhoud beheer openbare ruimte en het tijdelijk afzien van dotaties aan de reserve vanaf 2014;
Structureel worden de inkomsten precarioheffing gedoteerd aan de reserve onderhoud openbare ruimte. Het betreft hier de spaarcomponent voor het hoger dan gemiddelde uitgaveniveau na 2023. Het niet doteren aan de reserve betekent een risico voor de toekomst.
Deze maatregel levert een besparing op van bijna € 5 miljoen tot en met 2018. In 2013 en 2014 is de opbrengst € 500.000 lager. Dit komt doordat dit bedrag bij de aanvullende bezuinigingsopgaven van twee maal € 8 miljoen in de begroting 2013 is ingezet om de woonlasten lager te houden. Deze bezuiniging geldt onder voorbehoud dat het Rijk niet over gaat tot afschaffing van de wettelijke mogelijkheid precario op kabels en leidingen te heffen.
Gelet op de uitkomsten van de financiële meerjarenraming wordt in 2014 nog € 157.000 aan de bestemmingsreserve toegevoegd en in 2018 € 2.990.000. Na 2018 wordt de storting aan de bestemmingsreserve weer voortgezet.

Ad. b: Inkomstenverhogende maatregelen en overige maatregelen

Onderstaand overzicht bevat de inkomstenverhogende en aanvullende maatregelen die kunnen worden genomen:

bedragen x € 1.000

Inkomstenverhogende maatregelen en overige maatregelen						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Verhogen OZB		-169 v	-169 v	-169 v	-169 v	-169 v
Lagere lasten kwijtschelding		-244 v	-244 v	-244 v	-244 v	-244 v
Lagere baten kwijtschelding		244 n	244 n	244 n	244 v	244 n
Ruimte voor OZB verhoging		-244 v	-244 v	-244 v	-244 v	-244 v
Lagere lasten afvalverwerking		-660 v	-660 v	-660 v	-660 v	-660 v
lagere baten afvalstoffenheffing door verlaging tarief		660 n	660 n	660 n	660 n	660 n
Ruimte voor OZB-verhoging		-660 v	-660 v	-660 v	-660 v	-660 v
Lagere kapitaallasten riolering		pm v	pm v	pm v	pm v	pm v
Lagere baten rioolheffing door verlaging tarief		pm v	pm v	pm v	pm v	pm v
Ruimte voor OZB-verhoging		pm v	pm v	pm v	pm v	pm v
Totaal Inkomstenverhogende maatregelen	0	-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v
Heroverwegen raadsbesluit langdurigheidstoelag			-170 v	-170 v	-170 v	-170 v
Totaal overige maatregelen	0	0	-170 v	-170 v	-170 v	-170 v

Vorig jaar is het college tijdens het samenstellen van de kadernota 2012 tegen de grenzen van de bezuinigingsmogelijkheden opgelopen, althans de mogelijkheden zonder het takenpakket van de gemeente fundamenteel aan te tasten. Daarom zijn toen de voorbereidingen gestart voor een takeninventarisatie: wat doet de gemeente, waarom en wat kost dat.

De resultaten van de takeninventarisatie zijn in maart voorgelegd aan de raad.

Aan de hand van deze takeninventarisatie is het nu aan de partijen uit de gemeenteraad om voorstellen te doen welke taken geheel of gedeeltelijk kunnen vervallen. Inmiddels zijn afspraken gemaakt hoe de raad deze takendiscussie gaat voeren. Dit zal leiden tot voorstellen die betrokken worden bij het samenstellen van de Kadernota 2014.

Het zal even duren voor de uitkomst van de takendiscussie leidt tot minder uitgaven voor de gemeente. In de tussentijd is de gemeente wel verplicht om een sluitende (meerjaren)begroting op te stellen. En niet met cosmetische ingrepen, maar met echte maatregelen. Aan de uitgaven kant is de rek er uit (althans, zonder de taken te verminderen); daarom wordt nu van burgers en bedrijven een hogere bijdrage verwacht.

Toelichting per maatregel:

- Verhogen woonlasten/OZB (opbrengst € 169.000 structureel met ingang van 2014);
Uitgangspunt is de inflatie in de belastingen door te berekenen. Over 2012 is rekening gehouden met een inflatiepercentage van 2%. Uit de op 28 februari 2013 gepresenteerde kerngegevens van het Centraal Planbureau blijkt dat de werkelijke inflatie over 2012 2,5% bedroeg.
- Versoberen kwijtschelding (opbrengst €244.000 structureel met ingang van 2014);
Het verlenen van kwijtschelding is een vrije keuzemogelijkheid voor de gemeente, het is geen plicht. Er is wel een maximum verbonden aan de mogelijkheid om kwijtschelding te verlenen, maar geen minimum. Voor 2013 is een bedrag van € 1,2 miljoen aan kwijtschelding geraamd, vrijwel uitsluitend voor de afvalstoffenheffing. Dit bedrag wordt gedekt uit de afvalstoffenheffing. De regeling is nu gebaseerd op 100% van de bijstandsnorm en 100% van de AOW-norm. Voorstel is om de norm intact te houden maar de kwijtschelding te maximeren op maximaal 80% van de kosten van afvalstoffenheffing. Een dergelijke regeling geldt ook voor de hondenbelasting waarvoor maximaal 50% kwijtschelding verleend wordt voor de eerste hond. Beperking van de kwijtschelding bespaart € 244.000. Dit leidt tot een lager tarief ASH, wat benut kan worden voor hogere OZB-woningen, zonder de woonlasten te verhogen.
- Lagere lastenafvalverwerking (€ 660.000 structureel vanaf 2014);
Door lagere kosten inzake afvalstoffenheffing ontstaat de mogelijkheid om een lager tarief afvalstoffenheffing door te berekenen. Dit schept ruimte om de OZB voor woningen evenredig te verhogen, zonder dat de woonlasten stijgen
- Lagere kapitaallasten riolering (voordeel pm);
Er wordt een nieuw Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) opgesteld. Omdat er door nieuwe technologische ontwikkelingen er naar verwachting minder dure bergbezinkbassins aangelegd behoeven te worden, zouden de investeringen gematigd kunnen worden. De lagere kosten die ontstaan, leiden tot een lagere verhoging van het tarief. Dit schept ruimte om de OZB voor woningen evenredig te verhogen, zonder dat de woonlasten stijgen.
- Heroverwegen raadsbesluit langdurigheidstoeslag (€ 170.000 structureel vanaf 2015);
Anticiperend op rijksbeleid wordt er van uitgegaan dat vanaf 2015 een korting op het budget (bezuiniging) kan worden gerealiseerd van € 170.000.

3.3 Kerntakendiscussie

Indien de raad de in dit hoofdstuk opgenomen maatregelen vaststelt dan leidt dat tot de volgende verbetering van de meerjarenraming:

Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018 (inclusief aanvullende bezuinigingen)						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bijgestelde meerjarenraming 2013-2018 (excl. aanvullende bezuinigingen)	7.544 n	5.288 n	12.241 n	8.645 n	7.703 n	3.125 n
Totaal aanvullende bezuinigingen	-5.952 v	-5.288 v	-6.115 v	-6.115 v	-6.115 v	-3.125 v
- afromen bestemmingsreserve	-5.952 v	-4.215 v	-4.872 v	-4.872 v	-4.872 v	-4.872 v
- inkomstenverhogende maatregelen		-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v	-1.073 v
- overige maatregelen			-170 v	-170 v	-170 v	-170 v
Bijgestelde meerjarenraming incl. aanvullende bezuinigingen	1.592 n	0	6.126 n	2.530 n	1.588 n	0

Door het afromen van bestemmingsreserves en het nemen van inkomstenverhogende en andere maatregelen wordt de druk op de meerjarenraming aanzienlijk minder. Hoewel voor het komende begrotingsjaar 2014 geen nadelig saldo wordt verwacht, laten de jaren 2015, 2016 en 2017 nadelige saldi zien tussen de € 6,1 en € 1,6 miljoen.

Gezien de onzekerheden over de decentralisaties, waaronder alle lasten en baten die het sociaal domein betreffen en waarvoor nog steeds geen zicht is op een landelijk verdeelmodel en andere rijksmaatregelen (waaronder het eventueel afschaffen van de mogelijkheid om precario te heffen op ondergrondse leidingen; deze precarioheffing levert Haarlem structureel bijna € 5 miljoen op), gaat het college er nog steeds van uit dat het verstandig is om een potentieel aan bezuinigingen voor te bereiden van € 8 á 10 miljoen structureel. Daarbij speelt dat het verstandig is om meer te inventariseren dan uiteindelijk bezuinigd moet worden.

Daarnaast hebben zich de afgelopen jaren tegenvallers voorgedaan in de lopende uitgaven door de sanering van de gemeentefinanciën en de verbetering van de bedrijfsvoering. Doordat de balans en de materiële vaste activa nu zijn opgeschoond, verwacht het college dat deze tegenvallers minder worden. Maar dit sluit niet uit door de verslechterende economische omstandigheden en het oplopen van de werkloosheid, zoals vermeld in paragraaf 2.1 van deze kadernota, de gemeente nog steeds kan worden geconfronteerd met een ander soort tegenvallers - met inachtnaam van de in de risicoparagraaf vermelde onderwerpen-, zoals bijvoorbeeld hogere kosten van bijstandverlening en kwijtschelding.

Voor de uitwerking van deze bezuinigingsopgave kan gebruik worden gemaakt van de resultaten uit de takeninventarisatie die het college in maart 2013 heeft aangeboden aan de raad.

Beslispunt

Het college stelt de raad voor:

- om de in de paragraaf 3.2 voorgestelde bezuinigingen vast te stellen, met inbegrip van het afromen van de volgende bestemmingsreserves:
  - a. budgetoverheveling
  - b. beheer welzijnsaccommodaties
  - c. duurzame sportvoorzieningen
  - d. erfpachtgronden
  - e. toegepaste monumentale kunst (TMK)
  - f. cofinanciering WSW
  - g. achterstallig onderhoud beheer openbare ruimte en tijdelijk niet meer doteren aan deze reserve maar inzetten als bezuiniging.
- om de bestemmingsreserves beheer welzijnsaccommodaties, erfpachtgronden en cofinanciering

WSW op te heffen, aangezien het doel waarvoor deze reserves zijn ingesteld is komen te vervallen.

- om de nog niet ingevulde bezuinigingen binnen de clusters subsidies en taken te betrekken bij de invulling van de nieuwe bezuinigingen op basis van de resultaten uit de takendiscussie.

4. Investeringsen

Het investeringsplan bevat investeringen die de gemeente in de periode 2013-2018 wil uitvoeren. Het Investeringsplan 2013-2018, dat als bijlage 1 bij deze kadernota is gevoegd, geeft inzicht in de afzonderlijke investeringen, wat de status van de investering is (A is al besloten door de raad, B is gemandateerd aan het college, of C raadsbesluit volgt) en hoe de kapitaallasten worden gedekt. Definitieve vaststelling van het plan zal plaatsvinden bij de behandeling van de begroting 2014-2018. De basis wordt gevormd door het Investeringsplan 2012-2017. Uitgaande van het investeringsplan van vorig jaar zijn de kapitaallasten (rente en afschrijving) opnieuw berekend, waarmee een basisplan 2013-2018 ontstaat. Daaraan zijn toegevoegd:

- actualisatie van de investeringsramingen, onder meer op basis van de Jaarrekening 2012;
- aanvullende besluiten op het investeringsplan van vorig jaar, waarover de gemeenteraad al eerder heeft besloten;
- onvermijdelijke vervangingsinvesteringen waarover de gemeenteraad nog niet eerder heeft besloten. Die zijn noodzakelijk om het door de raad gewenste voorzieningenniveau te kunnen realiseren;
- uitbreidingsinvesteringen.

De effecten van de actualisatie van het investeringsplan en de verwerking van de nieuwe investeringen leidt tot de volgende budgettaire effecten:

bedragen x € 1.000

Budgettair effect (+ = nadeel)	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Mutaties in kapitaallasten	-1.422	-383	-461	-6	632	-876
Mutaties in dekking riolering	151	245	1.102	1.313	776	745
Mutaties in overige dekking	2.282	612	628	202	60	8
Totaal	1.012	474	1.269	1.509	1.468	-122

Het budgettair effect kan als volgt worden verklaard:

bedragen x € 1.000

Budgettair effect (+ = nadeel)	2013	2014	2015	2016	2017	2018
<u>Actualisatie ramingen</u>						
Mutaties in kapitaallasten	-1.422	-412	-684	-399	238	-1.261
Mutaties in dekking riolering	151	245	1.102	1.313	776	745
Mutaties in overige dekking	2.282	637	828	549	392	340
Kapitaallasten excl. nieuwe investeringen	1.012	470	1.247	1.463	1.406	-175
<u>Nieuwe investeringen</u>						
Vervanging (onvermijdelijk)	0	4	22	29	36	35
Uitbreidingsinvesteringen	0	0	0	17	26	18
Totaal	0	4	22	46	62	53
Netto kapitaallasten incl. nieuwe investeringen	1.012	474	1.269	1.509	1.468	-122

4.1 Actualisatie ramingen

bedragen x € 1.000

Toelichting actualisatie	2013	2014	2015	2016	2017	2018
A- Verkopen concernhuisvesting	865	1.347	1.745	1.692	1.641	1.590
B- Onderuitputting, vrijval en structurele doorwerking	147	-877	-498	-229	-235	-1.765
Totaal	1.012	470	1.247	1.463	1.406	-175

Verkopen concernhuisvesting

Verreweg het grootste gedeelte van het nadeel van de actualisatie wordt veroorzaakt door het achterwege blijven van de verkopen van de gemeentelijke huisvesting. Zie ook paragraaf 2.3.2.2 van deze kadernota.

Actualisatie IP

Onderuitputting 2012

Uit de rekeningcijfers 2012 blijken de volgende realisatiepercentages:

bedragen x € 1.000

	Voorgenomen	Gerealiseerd	Procentueel
Raming uitgaven 2012	86.338	60.972	71%
Raming inkomsten 2012	-22.705	-14.556	64%
Saldo	63.633	46.416	73%

In de begroting wordt rekening gehouden met een realisatiepercentage van 70%. Op basis van deze aanname wordt een stelpost onderuitputting opgenomen in de begroting. Voor 2013 bedraagt de stelpost € 1,8 miljoen.

Uit de tabel blijkt dat de aanname van een realisatiepercentage van 70% voor de uitgaven de werkelijkheid goed benadert. De stelpost 2013 kan daarmee worden ingevuld.

Bij de actualisatie van het investeringsplan zijn tevens de meerjarige stelposten voor onderuitputting geactualiseerd. De hoogte van de stelposten is gebaseerd op een jaarlijks uitputtingspercentage van 70%.

Stelpost onderuitputting	Begroting 2013-2017	Bijstelling o.b.v. actualisatie	Begroting 2014-2018
2014	-1.800.000	300.000	-1.500.000
2015	-1.800.000	300.000	-1.500.000
2016	-1.300.000	100.000	-1.200.000
2017	-900.000	0	-900.000
2018	-900.000	0	-900.000

Structurele doorwerking overschrijdingen jaarrekening

De actualisatie leidt alleen voor 2013 tot een nadeel van € 190.000. Dit nadeel wordt veroorzaakt door overschrijdingen op investeringskredieten bij de jaarrekeningen 2012. Omdat de overschrijdingen zijn verrekend met de beschikbare investeringsruimte in 2013 zijn deze nadelige effecten incidenteel.

Bij de actualisatie is ervan uitgegaan de kapitaallasten van de vastgoedobjecten, die vanuit eind 2012 vanuit de grondexploitatie zijn overgedragen, voor 100% worden gedekt door huuropbrengsten. Indien dit niet het geval is dan heeft dit effect op de ruimte onder het investeringsplafond en de hoogte van de netto kapitaallasten.

Vervallen investeringen

Bij de actualisatie van het investeringsplan is gebleken dat de volgende investeringen kunnen vervallen:

- Vervanging uitkeringen- en cliëntadministratie (€ 1,4 miljoen in 2016).
Het huidige pakket hoeft nog niet vervangen te worden.
- Onderhoud parkeergarages: ventilatie (€ 8.000)
- Onderhoud parkeergarages: pompen (€ 8.000)
- Detectiesysteem Appelaar (€ 30.000)
- Gemaal Parklaan (€ 1,0 miljoen)
De vervanging is reeds opgenomen in de stelpost vervanging riolering.

Het vervallen van investeringen heeft een structureel positief effect op de hoogte van de kapitaallasten.

4.2 Nieuwe investeringen

De nieuwe investeringen zijn ingedeeld in twee categorieën, vervangingsinvesteringen en uitbreidingsinvesteringen.

bedragen x € 1.000

	Netto Inv. Bedrag	2013	2014	2015	2016	2017	2018
I- Vervangingsinvesteringen, onvermijdelijk		0	4	22	29	36	35
Vervangen grafdelfmachine (2014)	123	0	0	18	18	17	17
Vervangen minigraver (2013)	28	0	4	4	4	4	4
Vervangen electrocar begraafplaats (2015)	29	0	0	0	7	7	7
Vervangen Nimos minitrac (2016)	56	0	0	0	0	8	8
Vervangen beschoeiingen (stelpost, 2018)	679	0	0	0	0	0	0
Vervangen rioleringen (stelpost, 2018)	10.000	0	0	0	0	0	0
Diverse vervangingsinvesteringen parkeren (2018)	896	0	0	0	0	0	0
Vervangingsinvesteringen buitensport (2018)	1.445	0	0	0	0	0	0
Vervangingsinvesteringen culturele instellingen (2018)	792	0	0	0	0	0	0
Stelpost vervanging automatisering	1.000	0	0	0	0	0	0
II- Uitbreidingsinvesteringen		0	0	0	17	26	18
Multifunctionele sporthal Duinwijck	5.858	0	25	200	364	358	350
Inzetten stelpost BTW Sport tbv Duinwijckhal		0	-25	-200	-347	-332	-332
Totaal budgettair effect		0	4	22	46	62	53

Zie het Investeringsplan 2013-2018 voor een toelichting op bovenstaande investeringen.

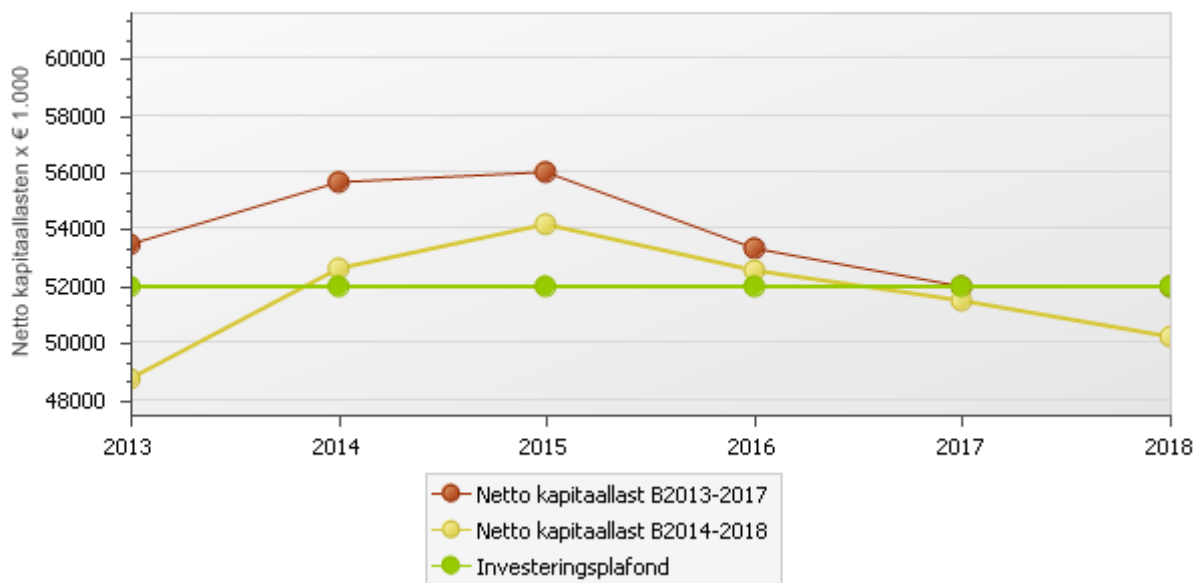
4.3 Investeringsplafond en bezuinigingstaakstelling

4.3.1 Investeringsplafond

In de begroting 2013 (IP 2012-2017) is gerealiseerd dat de kapitaallasten vanaf het begrotingsjaar 2017 onder het afgesproken investeringsplafond van € 52 miljoen uitkomen.

Uit de actualisatie van het investeringsplan blijkt dat na 2017 het niveau van de netto kapitaallasten verder daalt. Daarnaast is te zien dat ook voor de jaren 2013 tot en met 2016 het niveau van de kapitaallasten van de bestaande activa afneemt ten opzichte van het Investeringsplan 2012-2017. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de extra afwaardering van activa met de precariogelden en de kapitaallastenreserves, waarover bij de aanvullende bezuinigingen bij de begroting 2013 is besloten.

Ontwikkeling netto kapitaallasten

De voorgestelde nieuwe investeringen leggen een nieuwe claim op de ruimte onder het investeringsplafond. Na honorering van de nieuwe investeringen blijven de kapitaallasten vanaf 2017 onder het vastgestelde investeringsplafond. Per saldo zijn de kapitaallasten 2017 € 0,4 miljoen lager dan het vastgestelde investeringsplafond.

4.3.2 Bezuinigingstaakstelling

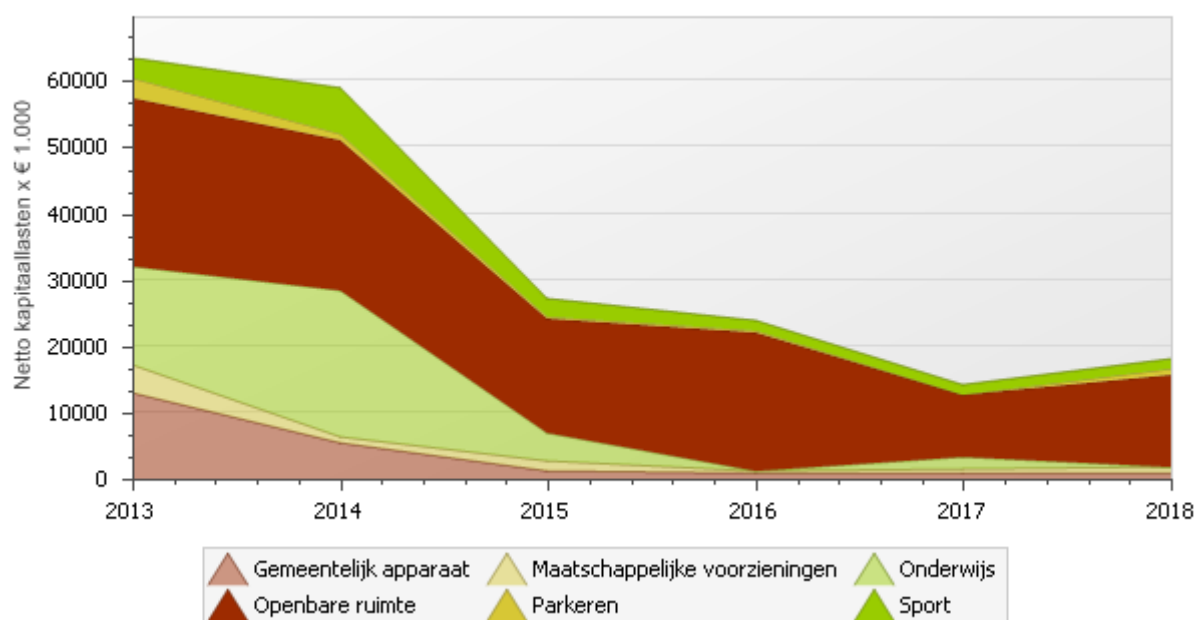
De bezuinigingstaakstelling van € 7 miljoen is volledig gerealiseerd.

4.4 Realistisch investeringsvolume

bedragen x € 1.000

Cluster	Inv.2013	Inv.2014	Inv.2015	Inv.2016	Inv.2017	Inv.2018
Gemeentelijk apparaat	12.881	5.320	1.175	1.020	1.000	1.000
Maatschappelijke voorzieningen	4.454	962	1.532	339	623	792
Onderwijs	14.552	22.162	4.174		1.749	
Openbare ruimte	25.469	22.757	17.406	20.833	9.304	13.779
Parkeren	3.050	609	105	170	95	978
Sport	3.031	6.971	2.737	1.445	1.445	1.445
Eindtotaal	63.437	58.781	27.128	23.807	14.216	17.995

Investeringsvolume

Gemeentelijk apparaat

De hoge investeringen gemeentelijk bezit in 2013 en 2014 worden sterk beïnvloed door de investeringen in de nieuwe huisvesting. Het investeringsvolume voor de latere jaren bestaat met name uit de vervangingsinvesteringen ICT.

Voor ICT dient nog een beheerplan opgesteld te worden.

Onderwijs

De investeringen in het onderwijs zijn gebaseerd op de nota Actualisering Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs. Hieruit blijkt welke investeringen in de onderwijshuisvesting noodzakelijk zijn. De zorgplicht voor het buitenonderhoud wordt gedecentraliseerd naar de schoolbesturen. De decentralisatie zal gepaard gaan met een uitname uit het gemeentefonds. De uitname geldt niet voor de gemeentelijke zorgplicht voor vervangende nieuwbouw, uitbreidingen en aanpassingen aan schoolgebouwen. Deze zorgplicht wordt niet gedecentraliseerd naar de schoolbesturen.

Maatschappelijke voorzieningen

De vervangingsinvesteringen voor de podia zijn opgenomen conform de vervangingscycli. Voor de noodzakelijke vervangingen is voldoende investeringsbudget voorhanden. Voor de benodigde middelen voor onderhoud en vervangingsinvesteringen van de overige maatschappelijke voorzieningen worden nog beheerplannen opgesteld.

Met nieuwe uitbreidingsinvesteringen in maatschappelijke voorzieningen houdt het investeringsplan voor de jaren na 2014 op dit moment geen rekening.

Openbare ruimte

Door verwerking van het geactualiseerde beheerplan openbare ruimte in de begroting kunnen de noodzakelijke vervangingen worden uitgevoerd en kan het kwaliteitsniveau gewaarborgd dat de raad heeft vastgesteld.

Voor de rioleringen is structureel budget in het investeringsplan. Het gemeentelijke rioleringsplan wordt in 2013 geactualiseerd.

Parkeren

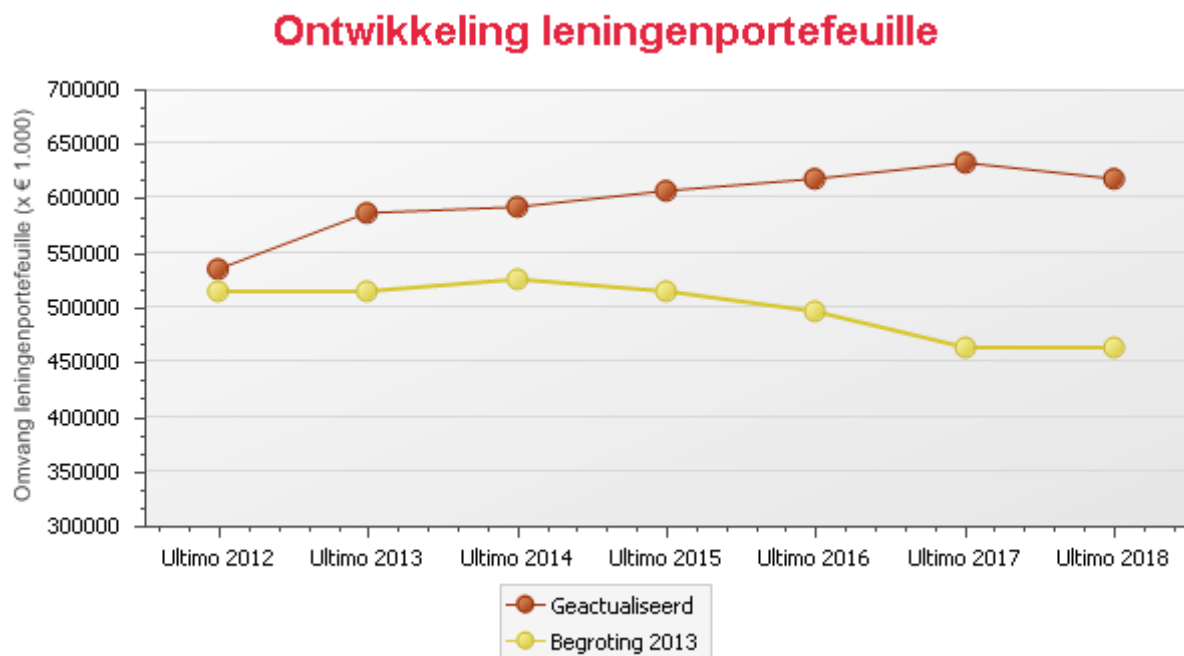
Voor de noodzakelijke vervangingsinvesteringen in de parkeergarages zijn meerjarig investeringsbudgetten opgenomen.

Sport

Voor de vervanging van sportvelden en sportaccommodaties is in 2012 een beheerplan opgesteld. Uit dit plan blijkt dat voor het onderhoud en de vervanging van de buitensportaccommodaties niet alle geraamde investeringen noodzakelijk zijn. Voor de binnensportaccommodaties daarentegen zijn meer investeringen nodig dan geraamd. Per saldo is in het investeringsplan voldoende budget opgenomen om de benodigde vervangingsinvesteringen te kunnen uitvoeren. Momenteel wordt een meerjarenonderhoudsplan binnensportaccommodaties opgesteld. Dit plan is in het derde kwartaal 2013 gereed.

4.5 Ontwikkeling schuldenlast

Op basis van de cijfers van de rekening 2012, het geactualiseerde Investeringsplan en het geactualiseerde MPG kan de prognose van het verloop van de schuldpositie worden geactualiseerd. De ontwikkeling van de leningenportefeuille laat het volgende beeld zien.

Uit de grafiek blijkt dat de leningenportefeuille zich negatiever ontwikkelt dan de eerdere prognoses. De verwachte daling van de portefeuille wordt pas later gerealiseerd. Er is daarvoor een aantal oorzaken aan te wijzen. Allereerst is er sprake van een hogere beginstand, die onder andere wordt veroorzaakt door het negatief rekeningsaldo in 2012. Voor 2013 is de negatievere ontwikkeling hoofdzakelijk toe te schrijven aan het achterwege blijven van de verkopen concernhuisvesting (€ 10 miljoen), de incidentele dekking van het verwachte begrotingstekort 2013 door onttrekkingen uit reserves (€ 6 miljoen), de terugbetaling van een deel van de subsidies Fly Over en Stationsplein (€ 9 miljoen) en vertraagde verkooprealisaties bij de grondexploitaties (€ 6 miljoen). De vertraging in de verkopen hebben ook meerjarig een negatief effect op de ontwikkeling van de omvang van de leningenportefeuille. In de jaren 2014 tot en met 2017 is er ten opzichte van de eerdere prognose een verdere verslechtering te zien als gevolg van de nog ongedekte tekorten. Wanneer er voor deze tekorten dekking wordt gevonden via de kerntakendiscussie, dan zal dit ook leiden tot een daling van de leningenportefeuille. Een verschijnsel dat, in het kader van het verbeteren van de schuldratio, zeer wenselijk is. Ook in verband met de invoering van de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF) is het hanteren van een positief begrotingssaldo zeer wenselijk.

Budgettair (rente)effect

De gemeente slaat de werkelijk betaalde rentelasten om via de omslagrente. Aangezien het renteomslagpercentage hoger is dan de werkelijk betaalde rente wordt er op programma 10 een (intern) renteresultaat gerealiseerd. Het financieringsresultaat wordt aangewend als algemeen dekkingsmiddel. Door de toename van de leningenportefeuille komt het begrote renteresultaat onder druk te staan. Voor de jaren tot en met 2015 is het begrote resultaat te handhaven als gevolg van de huidige lage rentestanden. Voor de jaren na 2016 is de rentestand met meer onzekerheden omgeven. Voor de jaren vanaf 2016 wordt het renteresultaat derhalve met € 500.000 naar beneden bijgesteld.

Beslispunt

Het college stelt de raad voor om het Investeringsplan 2013-2018 ter kennisname aan te nemen. Definitieve besluitvorming zal plaatsvinden bij de behandeling van de Programmabegroting 2014-2018.

5. Belastingen en woonlasten

5.1 Algemene uitgangspunten tarievenbeleid

Het belastingbeleid in Haarlem is gebaseerd op twee uitgangspunten: kostendekkendheid voor rechten en inflatieaanpassing voor belastingen. Voor 2013 wordt voor belastingen een inflatie aangehouden van 2 procent, zoals berekend en toegelicht in de paragraaf totstandkoming van de meerjarenraming 2014-2018. Voor heffingen geldt bovendien dat een compensatie pas mogelijk is als die binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft, maar de belastingvoorstellen worden pas in december voorafgaand aan het begrotingsjaar vastgesteld.

Naast deze algemene uitgangspunten van het tarievenbeleid is in het coalitieakkoord vastgelegd dat de woonlasten niet meer mogen stijgen dan het gemiddelde van de grote gemeenten. De invulling van de extra bezuinigingen van tweemaal € 8 miljoen, zoals besloten bij de vaststelling van de begroting 2013, heeft geleid tot een stijging van de woonlasten van 5% in 2013. Voor 2014 en 2015 is geen verdere stijging voorzien. Als gevolg van de voorgenomen investeringen in de riolering (Gemeentelijk Rioleringsplan) is bij de begroting 2013 wel een verdere stijging van de woonlasten voorzien van 2% in 2016 en 3% in 2017.

5.2 Inzicht in wettelijke ontwikkelingen

Wetsvoorstel vrijstelling precariobelasting netwerken en nutsbedrijven

Op 7 december 2010 nam de Tweede Kamer (opnieuw) een motie aan om het wetsvoorstel vrijstelling precariobelasting op netwerken van nutsbedrijven alsnog in te dienen. Over dit concept wetsvoorstel heeft de Raad van State in september 2012 advies uitgebracht. Naar aanleiding van dit advies heeft de minister recent besloten meer tijd te nemen om te studeren op reële alternatieven. Het wetsvoorstel gaat daarom nog niet naar de Tweede kamer. Bij de alternatieven wordt onderzocht of een analogie met de "gedoogconstructie" in de Telecomwet mogelijk is. Het wetsvoorstel tot afschaffing wordt tot de uitkomsten uit het nader onderzoek aangehouden.

Macronorm OZB

Bij het afschaffen van de limieten waarmee de OZB-tarieven mochten stijgen van het rijk is een zogenaamde macronorm afgesproken. Dit is een door het rijk gestelde norm waarmee landelijk gezien de OZB-tarieven voor dat jaar gemiddeld mogen stijgen. De macronorm is niet in wetgeving vastgelegd, maar is een bestuurlijke afspraak tussen het rijk en de VNG. De afspraak is dat bij overschrijding van de macronorm het volume van het gemeentefonds kan worden verlaagd.

Als een individuele gemeente dat overschrijdt heeft het geen consequenties. Als de gemeenten in totaliteit boven de macronorm uitstijgen dan wel.

De landelijke opbrengst van de onroerendezaakbelasting (OZB) stijgt in 2013 sneller dan is toegestaan. Dat meldt onderzoeksinstituut COELO. De landelijke opbrengst van de OZB stijgt namelijk met 3,86%, berekende de organisatie. Dat is meer dan de 2,76% die als bovengrens is afgesproken (de macronorm). De VNG wil graag in een gesprek met minister Plasterk (Binnenlandse Zaken) op zoek naar een manier om gemeenten zich volgend jaar wel aan de maximumnorm te laten houden.

5.3 Haarlem vergeleken met andere gemeenten

Jaarlijks vergelijkt het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden, kortweg Coelo, de tarieven en woonlasten van grote gemeenten. In 2013 stijgen de woonlasten van de grote gemeenten gemiddeld met 2% dat is minder dan de verwachte inflatie van 2,75%. De woonlasten in Haarlem stijgen in 2013 met 5,2%. De grotere stijging in Haarlem wordt veroorzaakt door de stijging van riooltarieven met 11,8%, tegen 2,7% gemiddeld. Daarnaast stijgt de afvalstoffenheffing met 7,2% in

Haarlem, terwijl de gemiddelde stijging 1,5 % bedraagt.

De netto-woonlasten van een meerpersoonshuishouden in 2013 in Haarlem bedragen € 736 per woning. Het gemiddelde van de grote gemeenten in 2013 bedraagt € 673. De woonlasten in Haarlem zijn ruim 9% hoger dan het gemiddelde van de grote gemeenten. Van de 35 grote gemeenten stijgt Haarlem van plaats 12 in 2012 naar plaats 10 van duurste gemeente in 2013. Dat betekent dat negen gemeenten hogere en 25 gemeenten lagere woonlasten hebben dan Haarlem.

Daarnaast toetst Haarlem zich aan zeven vergelijkbare gemeenten. Uit deze vergelijking blijkt dat Haarlem één positie is gestegen van 4 naar 3. De woonlasten in Haarlem zijn nu 98 procent van die in duurste vergelijkbare gemeente Leiden, tegen 94 procent in 2012.

Woonlasten 2013¹ van meerpersoonshuishoudens

Gemeente	Nummer	Netto-woonlasten	Percentage
Leiden	1	751	100
Groningen	2	747	99
Haarlem	3	736	98
Breda	4	716	95
Arnhem	5	710	95
Haarlemmermeer	6	709	94
Nijmegen	7	686	91
Tilburg	8	545	73

¹ Bovenstaande gegevens zijn gebaseerd op de begrotingen 2013 van de desbetreffende gemeenten.

5.4 Ontwikkeling woonlasten

De lokale woonlastendruk voor een gemiddelde meerpersoonshuishouding is opgebouwd uit de zogenaamde woninggebonden heffingen: de OZB voor woningen, de riool- en de afvalstoffenheffing. Voor 2013 zijn de woonlasten berekend op € 731.

In de begroting 2013 zijn de woonlasten als volgt berekend (prijspeil 2013):

Lokale lastendruk	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rioolheffing	131	146	154	153	164	176
OZB eigenarendeel	253	249	250	257	257	257
Afvalstoffenheffing	314	336	327	325	323	321
Totaal	698	731	731	735	744	754
Woonlastenindex		105%	105%	105%	106,5%	108%

In deze paragraaf worden de voorstellen die in de kadernota worden gedaan gezien op consequenties voor de woonlasten, prijsspeil 2014, dus inclusief inflatiecorrectie van 2%.

Uiteraard zijn er nog andere ontwikkelingen van invloed op de woonlasten, zoals ontwikkeling van baten en lasten in 2013, waardoor eerst bij de begroting 2014 een compleet beeld van de woonlasten kan worden geschetst.

De voorstellen in de kadernota die consequenties hebben voor de woonlasten betreffen:

- Doorrekenen hogere inflatie over 2012 van 0,5% in de OZB tarieven voor 2014;
- Lagere lasten kwijtschelding en daardoor lagere afvalstoffenheffing en dit voordeel inzetten voor OZB-verhoging (€ 244.000);
- Lagere lasten afvalverwerking en daardoor lagere afvalstoffenheffing en dit voordeel inzetten voor OZB-verhoging (€ 660.000);
- Duurzaam afvalbeheer voorlopig pm;
- Mogelijk lagere kosten van rioolheffing (GRP) en daardoor lagere rioolheffing en dit voordeel

inzetten voor OZB-verhoging, voorlopig pm.

a. Gevolgen voor afvalstoffenheffing

De opbrengst afvalstoffenheffing is voor 2013 geraamd op € 19.820.000.

Op grond van de hiervoor genoemde voorstellen zouden de kosten afvalverwerking met € 904.000 dalen.

Daarnaast dient rekening te worden gehouden met 2% inflatie over diverse kosten ofwel met een kostenstijging van € 315.000.

In totaal dalen de kosten van afvalinzameling en-verwerking met € 589.000.

Conclusie 1:

Op grond van de voorstellen dalen de lasten met € 589.000. Dit stemt overeen met een tariefdaling van 3%.

b. Gevolgen voor OZB-woningen

De opbrengst OZB-woningen is voor 2013 geraamd op € 18.138.000.

Op grond van de hiervoor genoemde voorstellen zou de OZB met € 904.000 stijgen.

Daarnaast is rekening gehouden met 2% inflatie over 2014 en 0,5% hogere inflatie over 2012 ofwel met 2,5% , een hogere opbrengst van € 453.000.

In totaal stijgt de opbrengst OZB-woningen daarmee met € 1.357.000.

Conclusie 2:

Op grond van de voorstellen wordt het tarief OZB-woningen in 2014 met 7,5% verhoogd.

Als de mutaties worden verwerkt kan een volgende beeld worden geschetst van de ontwikkeling van de woonlasten:

Mutatie woonlasten o.b.v. huidige parameters (ceteris paribus)

Lokale lastendruk	2013	2014	2015	2016	2017	2018
OZB eigenaren woningen	249	268	275	275	275	275
Rioolheffing	146	153	153	162	175	175
Afvalstoffenheffing	336	317	315	313	311	309
Totaal	731	738	743	750	761	759
Woonlastenindex	100%	101%	102%	103%	104%	104%

Conclusie

1. Op basis van deze voorstellen stijgen de woonlasten in 2014 minder dan de inflatie van 2%.
2. Door een verhoging van de OZB en een verlaging van de afvalstoffenheffing vindt een beperkte verschuiving in lasten plaats van huurders naar eigenaren.

5.5 Actuele ontwikkeling belastingen en rechten in Haarlem

De actuele ontwikkelingen van de belastingen en heffingen die aan de woonlasten gerelateerd zijn, zijn in de vorige paragraaf weergegeven. Van de overige belastingen en heffingen zijn de volgende actuele ontwikkelingen te melden.

OZB-niet woningen

Als onderdeel van de invulling op de taakstelling inkomsten is er voor gekozen de OZB-niet woningen jaarlijks met € 500.000 te verhogen tot maximaal het landelijke gemiddelde is bereikt. Het tarief in Haarlem bedraagt voor de eigenaren 0,2116%, terwijl landelijk voor de grote gemeenten het tarief 0,2537% bedraagt. De opbrengstverhoging van € 500.000 resulteert in een tariefstijging van 3,2%. De inflatie voor 2014 bedraagt 2% en conform het voorstel in de kadernota wordt nog 0,5%

inflatiecorrectie over 2012 doorberekend. De totale tariefstijging bedraagt daarmee 5,7%. Het nieuwe tarief kan dan worden berekend op 0,2236% voor eigenaren en 0,1792% voor gebruikers (was 0,16952%)

Hondenbelasting

Op 24 januari 2013 heeft het Gerechtshof 's-Hertogenbosch een geruchtmakende uitspraak gedaan inzake het heffen van hondenbelasting. Uit die uitspraak blijkt dat naar de mening van het gerechtshof de hoogte van de hondenbelasting mede afgestemd dient te zijn op de kosten die het hondenbezit voortvloeiën. In feite komt dit er op neer dat de hondenbelasting niet uitsluitend aangewend mag worden als algemeen dekkingsmiddel. Tegen dit besluit is cassatie aangetekend.

Nog onduidelijk is wat de gevolgen van deze uitspraak zijn voor de opbrengsten in Haarlem. Wel is de verwachting dat er een aanzienlijke hoeveelheid bezwaarschriften zal worden ingediend.

Toeristenbelasting

Als onderdeel van de invulling op de taakstelling inkomsten is in de kadernota 2012 besloten de tarieven voor toeristenbelasting te verhogen. Het tarief voor 2014 stijgt naar € 3 per hotelovernachting en € 1,20 per overnachting op een camping.

Parkeertarieven

De parkeertarieven worden, conform het vastgestelde bezuinigingskader, jaarlijks met 0,5 procent boven inflatiecorrectie verhoogd. Hiervoor is in de meerjarenraming een opbrengststijging van € 70.000 geraamd. Dat betekent dat de tarieven in 2014 met 2,5 procent worden verhoogd, inclusief inflatiecorrectie. De consequenties voor de tarieven 2014 voor wat betreft de invulling van de taakstelling parkeerbatens, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.2.1, zijn hierin nog niet verwerkt. Deze worden nader uitgewerkt en worden opgenomen in de begroting 2014.

Reclamebelasting

In de binnenstad wordt een reclamebelasting geheven ter dekking van een subsidie dat aan het ondernemersfonds binnenstad wordt uitgekeerd ter promotie van de aantrekkingskracht van Haarlem door activiteiten en evenementen. De maatstaf voor de reclamebelasting is de grootte van de reclame die wordt gevoerd. Het ondernemersfonds evalueert de regeling en neemt daarbij in optie de mogelijkheid de reclamebelasting te gaan heffen op basis van de WOZ-waarde van een pand. Aan beide maatstaven zijn voor- en nadelen te benoemen. daarom is het van belang of invoering van een andere maatstaf rechtvaardiger is en meer draagvlak heeft. Dit wordt onderzocht.

Daarnaast houden ook de ondernemers van de Cronjéstraat een onderzoek of er voldoende draagvlak is om mogelijk een reclamebelasting voor de Cronjéstraat in te voeren, op basis waarvan de gemeente een subsidie kan toekennen aan het ondernemersfonds.

Als uit de hiervoor genoemde initiatieven blijkt dat een bijstelling van de verordening aanbeveling verdient, wordt tijdig een voorstel aan de raad voorgelegd.

Kostendekkendheid Wabo, havengelden en begraafrechten

Als onderdeel van de invulling op de taakstelling inkomsten is in de kadernota 2012 besloten tot een betere kostendekkendheid van de overige heffingen. Hiervoor is in de meerjarenraming een opbrengstenstijging voorzien van € 150.000. De tarieven van (bouw)leges, haven- en begraafrechten worden met gemiddeld 1,75% extra verhoogd, dus met 3,75% totaal (inclusief inflatie). Voor de omgevingsvergunningen is dat 1,75 procent omdat de inflatie bij de omgevingsvergunning is verdisconteerd is in de bouwpreizen.

Kwijtschelding

Onderdeel van de voorgestelde bezuinigingen voor 2014 is om de kwijtscheldingsnorm van 100% naar 80% te verlagen. Kwijtschelding bestaat vrijwel volledig uit het kwijtschelden van afvalstoffenheffing.

Door de verlaging van 20% dalen ook de lasten van afvalstoffenheffing, omdat de kosten van kwijtschelding worden doorberekend in de afvalstoffenheffing. De consequenties voor de woonlasten zijn weergegeven in paragraaf 5.4.

Beslispunt

Het college stelt de raad voor:

- Akkoord te gaan met de doorrekening van de hogere inflatie over 2012 van 0,5% in de tarieven OZB voor 2014.
- De kwijtschelding van de afvalstoffenheffing te beperken tot maximaal 80% van de verschuldigde afvalstoffenheffing.
- De lagere lasten van afvalinzameling- en verwerking en daarmee een verlaging van de afvalstoffenheffing te compenseren door een evenredige verhoging van de OZB voor woningen.
- De tarieven OZB niet-woningen per 1 januari 2014 met 3,2% boven inflatie te verhogen tot een meeropbrengst van € 500.000, conform de bezuinigingstaakstelling inkomsten.
- De tarieven voor leges, haven- en begraafrechten per 1 januari 2014 met 1,75 procent boven inflatie te verhogen, conform de bezuinigingstaakstelling inkomsten. De tariefstijging per 1-1-2014 bedraagt daarmee 3,75%, inclusief inflatiecorrectie.
- De parkeertarieven per 1 januari 2014 met 0,5 procent boven inflatie te verhogen, conform de bezuinigingstaakstelling inkomsten. De tariefstijging per 1-1-2014 bedraagt daarmee 2,5%, inclusief inflatiecorrectie.
- De consequenties voor de parkeertarieven 2014 voor wat betreft de invulling van de taakstelling parkeerbatens, worden uitgewerkt voor de begroting 2014.

6. Grond- en vastgoedbeleid

Het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) doet verslag van de ontwikkelingen in de gemeentelijke grondexploitaties en de financiële effecten daarvan. Het MPG is als bijlage bij de Kadernota 2013 opgenomen met een verslag van de jaarlijkse bevindingen per grondexploitatie.

Ontwikkelingen 2013/2014

De laatste bouwfases van de projecten Raaks en Ripperda worden net niet meer gerealiseerd. De civiele werkzaamheden worden in 2013 afgerond en de projecten worden stilgelegd in afwachting van betere tijden. Van het projecten Deliterrein zal de bouwfase voorlopig niet starten en ook hier worden de civiele werkzaamheden in 2013 voorlopig afgerond en getemporeerd.

Binnen de grondexploitatie DSK wordt de school afgebouwd, de aangrenzende omgeving woonrijp gemaakt en is er nog een mogelijkheid om enige woningblokken van de laatste fase in de markt te zetten. Aan het Badmintonpad zal de multifunctionele sporthal gebouwd worden. Op het Scheepmakerskwartier zal de verkoop starten van de circa 68 woningen van de eerste fase.

De publiek private samenwerking P.S. Schalkstad wordt in 2013 opgericht en er zal een start plaatsvinden van de eerste bouwfase. Op project Aziëweg zal mogelijk gestart worden met de bouw van enkele van de geplande woontorens. In Meerwijk-centrum worden de mogelijkheden voor de laatste locatie (18 tot 33 woningen) herzien en de bouw van circa 30 zorgeenheden in Europawijk-Zuid zal worden gestart. Op de Entree (Schalkwijk 023) gaat de verkoop gewoon door en worden de eerste bouwblokken aan de Boerhaavelaan opgeleverd.

In Delftwijk worden de projecten Slauerhoff, Marsmanplein, Wijkpark afgerond en nemen de zuidelijke projecten hun aanvang. Er wordt nu gewerkt aan de start van een (herzien) programma voor Delftlaan-Zuid en de van Moerkerkenstraat.

De opzegging van de erfpacht van het Slachthuissterrein is gestart en de mogelijkheden tot herontwikkeling worden het komende jaar uitgewerkt. In de Zuidstrook worden in 2014 drie grote woningblokken met totaal circa 270 woningen opgeleverd.

Nieuwe werkwijze budgetten grondexploitaties

Bij het opstellen van de jaarrekening 2012 zijn grote aanpassingen aangebracht in de grondexploitaties. Een groot aantal verzameexploitaties is opgeheven, de verwachting van grondafzet en ontwikkeling is naar achteren gefaseerd ('graszaadscenario') en vastgoed panden zijn overgebracht van grondexploitaties naar vastgoedbeheer. Deze panden zijn getaxeerd en voor een deel afgewaardeerd. Naar verwachting zijn deze maatregelen nog niet voldoende om de nadelige financiële gevolgen van de neerwaartse conjunctuur op te vangen, omdat:

- er onzekerheid bestaat over de haalbaarheid van de prijzen die worden gehanteerd voor kantoorruimten;
- de graszaadscenario's mogelijk een langere looptijd zullen hebben (nog verder naar achteren faseren);
- de waardering van panden mogelijk nog te hoog is;
- de buffer in de vorm van de bestemmingsreserve vastgoed is weggevallen.

Rekening houdend met deze waarderingsrisico's stelt het college voor om in 2013 en 2014 € 1,5 miljoen in de bestemmingsreserve grondexploitaties te storten.

Een andere belangrijke stap in 2012 was de vaststelling van een nieuwe wijze van budgetverstrekking rondom grondexploitaties: de begroting van de grondexploitaties gaat mee lopen met de planning en controlcyclus. Het MPG wordt door vaststelling van de nieuwe financiële beheersverordening vanaf 2013 bij de Kadernota vastgesteld. Deze wordt als basis gebruikt voor de budgetten van het komende

jaar welke bij de begroting worden vastgesteld. Tot en met 2013 wordt gewerkt met verstrekking van kredieten. Met de nieuwe werkwijze worden de mogelijkheden voor toetsing en controle voor de raad verbeterd, aangezien bijstellingen bij de bestuursrapportages worden gemeld.

Het college gaat de raad voorstellen om in 2013 – het jaar van de overgang naar de nieuwe cyclus- mee te denken over vorm en format van het MPG.

Bij het vaststellen van het MPG wordt het geheel van informatie goedgekeurd waarmee de raad haar rol volledig kan uitvoeren: vaststellen van de kaders, toetsing en controle en toekenning van de projectbudgetten.

Beslispunt

Het college stelt de raad voor om het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2013 vast te stellen.

7. Ontwikkelingen sociaal domein

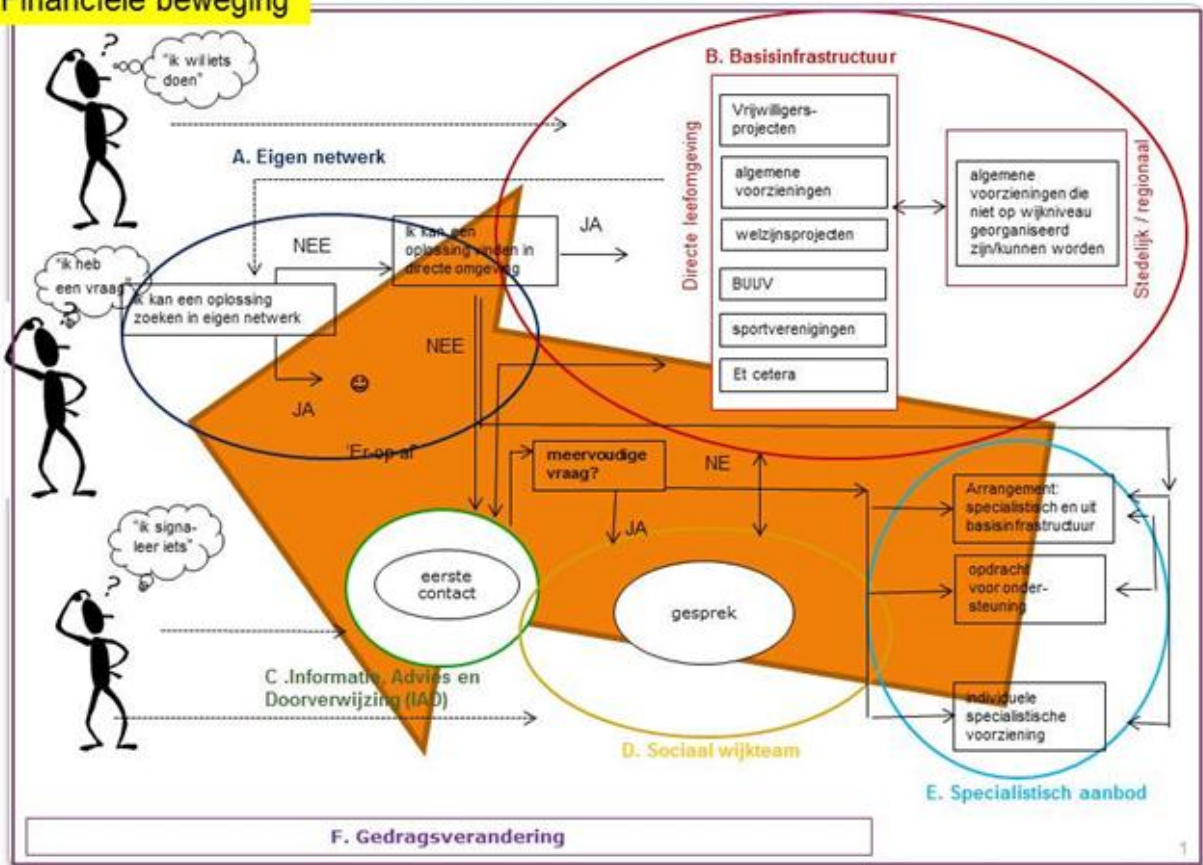
7.1 Inleiding

Op 11 april 2013 is de nota ‘Samen voor elkaar; op weg naar een nieuwe sociale infrastructuur’ door de raad vastgesteld (2013 55659). Hierin wordt beschreven dat de nieuwe infrastructuur van het sociaal domein bestaat uit een zestal clusters (eigen netwerk; basisinfrastructuur; Informatie, advies en doorgeleiding; sociaal wijkteam ; specialistisch aanbod; gedragsverandering), die elk een andere functie in het sociaal domein hebben en waarbinnen de gemeente een andere rol heeft. Het sociaal domein is gedefinieerd als programma 3, 4 en 7 en een deel van programma 2 (namelijk sociale veiligheid).

In het cluster Eigen netwerk heeft de gemeente geen rol. Binnen de vijf andere clusters staat kwaliteitsverbetering voorop, op een wijze die past bij de vastgestelde leidende patronen en kaders van samen voor elkaar. Tegelijkertijd is bekend dat de maximale haalbare kwaliteit gerealiseerd moet worden binnen een fors verminderd budget.

In 2015 moet de nieuwe sociale infrastructuur zo functioneren dat de gewenste kwaliteit geleverd wordt binnen de afgenomen financiële ruimte (ook bij de taken die naar de gemeente gedecentraliseerd worden: AWBZ, Jeugd en Participatiewet). Om dat te realiseren moet in 2014 geïnvesteerd worden in de verschillende clusters. Deze investeringen moeten leiden tot een kosten reductie en een uitgavenniveau vanaf 2015 dat in overeenstemming is met de afnemende middelen. Zonder investeringen in de clusters is de noodzakelijke financiële ombuiging niet te realiseren.

Financiële beweging

Uitgangspunten bij de heroverweging van taken en middelen binnen het sociaal domein zijn:

- De nieuwe sociale infrastructuur bestaat uit 6 clusters, die allen zowel inhoudelijk als vanuit financieel oogpunt nodig zijn voor de gewenste activering van een aanbod voor Haarlemmers met maatschappelijke en/of sociale vragen. Het is niet mogelijk de gewenste transitie te realiseren in een situatie waarin onvoldoende geïnvesteerd wordt in een of meerdere clusters.
- De nieuwe infrastructuur betekent toekomstgerichte vernieuwing vanuit de leidende patronen van Samen voor Elkaar: synergie zoeken daar waar dat kan en nodig is, versoberen als dat mogelijk is of zelfs een gewenst effect heeft en stoppen van activiteiten die geen/minder prioriteit hebben voor de beweging die we moeten maken in nieuwe sociale infrastructuur. Ook stoppen wordt daarmee beschouwd als een vorm van vernieuwen.
- Uitgangspunt is gemeentelijk budget (inclusief de decentralisaties) werkbudget, waarbij de exacte omvang van de budgetten die vanuit het rijk gedecentraliseerd worden nog niet helder zijn. In 2014 blijken in ieder geval incidenteel additionele middelen noodzakelijk te zijn ten behoeve van de benodigde voorinvesteringen.

Voorwaarde voor het budgetneutraal invoeren van de decentralisatie per 1 januari 2015 is dat alle budgetten van (delen van) de programma's 2, 3, 4 en 7 integraal betrokken kunnen worden bij de te maken keuzen. Bij de begroting 2014 worden eventuele overdrachten van budgetten tussen de programma's ter besluitvorming aan de raad voorgelegd.

Een eerste inschatting van de financiële effecten (exclusief de gevolgen van de participatiewet) is als volgt:

	<i>bedragen x € 1 miljoen</i>		
	Huidige uitgaven/ budgetten	Rijkskorting	Inschatting structureel beschikbaar budget
AWBZ	68,00	-17,00	51,00
Jeugd	30,00	-5,25	24,75
Hulp bij het huishouden	15,20	-11,40 ¹	3,80
Totaal	113,20	-33,65	79,55

- De kosten gaan voor de baten uit: preventieve maatregelen in onderdelen van de nieuwe infrastructuur moet er voor zorgen dat we minder toestroom of inzet vragen vanuit specialistisch aanbod.

Investeringen binnen de clusters

Om als organisatie en als stad klaar te zijn voor 2015 moet geïnvesteerd worden in de nieuwe sociale infrastructuur. De achterliggende redenering voor deze ramingen is opgenomen in de Collegenota (kenmerk DIR 2013/135892). De meeste investeringen die voorgesteld worden voor de clusters basisinfrastructuur en het cluster sociaal wijkteam zijn structureel, en worden grotendeels gefinancierd door ombuigingen van bestaande budgetten. Voor een deel zijn de investeringen in de basisinfrastructuur incidenteel in 2014 (frictie- en innovatiebudget). De gevraagde investeringen in specialistisch aanbod en IAD zijn in 2014 incidenteel, omdat verdere investering vanaf 2015 gefinancierd wordt uit de te decentraliseren budgetten. De hoogte daarvan wordt waarschijnlijk pas bij de septembercirculaire 2013 bekend; dan pas kunnen bedragen worden bijgesteld. In onderstaande tabel is een raming aangegeven van de benodigde investeringen.

Het totaal aan benodigde investeringen:

Clusters	Investeringsbudget 2014
Basisinfrastructuur incl. sociaal wijkteam	1.900.000 á 2.200.000
Informatie, advies, doorverwijzing (IAD)	380.000
Specialistisch Aanbod	1.820.000 á 2.200.000
Totaal	4.100.000 á 4.780.000

NB: Het cluster Eigen netwerk behoort niet tot de verantwoordelijkheid van de gemeente; het cluster Gedragsverandering wordt gefinancierd uit het programmabudget 2014, onderdeel programma-activiteiten (reeds bij kadernota 2012 beschikbaar gesteld).

¹ In het zorgakkoord is het kortingspercentage verlaagd van 75% naar 40%. Deze informatie is nog niet verwerkt in deze tabel.

De bezuinigingsopgave die we als gemeente moeten realiseren vanaf 2013 is groot. Bij onvoldoende investeringen in de clusters is de gemeente minder in staat in te zetten op preventieve maatregelen en kan haar organisatie zich niet voldoende voorbereiden op de decentralisaties. De gemeente loopt dan het risico de aan de decentralisaties verbonden bezuinigingen in onvoldoende mate te realiseren en tegelijkertijd de kwaliteit onvoldoende te kunnen borgen.

Dekking van de investeringen

Uitgangspunten voor de dekking van de investeringen is dat structurele investeringen gedekt worden uit structurele middelen en incidentele investeringen uit incidentele middelen. Zo wordt voorkomen dat we onnodig snijden in de huidige gewenste taken in het sociaal domein om frictie in 2014 op te lossen.

We stellen voor de investeringen als volgt te dekken:

- De structurele investeringen in de basisinfrastructuur worden gedekt uit afbouw huidige subsidies en schrappen van de trendverhoging 2014. Kern hierbij is dat de gelden die hierdoor beschikbaar komen vanuit de huidige structuur worden ingezet. voor de transitie naar de nieuwe basisinfrastructuur. Incidentele investeringen 2014 in de basisinfrastructuur worden gedekt uit budget Hof 2.0 en het restant budget Onderzoek bezuinigingen subsidies.
- De incidentele investering voor doorontwikkeling van IAD in 2014 te financieren uit de WMO-reserve.
- De investeringen die nodig zijn in de gemeentelijke organisatie om uitvoering te kunnen geven aan specialistisch aanbod te financieren uit de WMO-reserve, het invoeringsbudget AWBZ en het budget Hof 2.0. Daarbij is nog sprake van een risico van € 680.000; het college komt hierop terug na het verschijnen van de septembercirculaire .
- De gelden die beschikbaar komen omdat andere partners meefinancieren (bijvoorbeeld zorgverzekeraars, provincie) en/of omdat taken die geschrapt kunnen worden, vloeien terug naar de algemene reserve.

De risico's:

- WMO-reserve heeft in 2013 mede de functie van risicobuffer. De mogelijkheid bestaat dat daarop in 2013 ook werkelijk een beroep gedaan wordt. Wanneer dit het geval is heeft dit consequenties voor de dekkingsmogelijkheden. Daarnaast betekent inzet van de WMO-reserve voor bovengenoemde investeringen dat er geen risicobuffer meer is om tegenvallers op te vangen.
- Afbouw van subsidies is maatwerk. De realisatie hangt af van de zienswijzen en mogelijke bezwaren en beroepsprocedures. Voor de zomer kunnen we nauwkeuriger aangeven of de begrote opbrengst vanuit subsidies ook daadwerkelijk beschikbaar is
- Bij tegenvallende opbrengsten zullen de investeringen in de clusters lager zijn, met als risico dat onvoldoende geïnvesteerd kan worden in preventie, waardoor de bezuinigingsopgave en kwaliteitsverbetering onder druk komen te staan.

Besispunt

Het college stelt de raad voor:

- Ten behoeve van de benodigde transitie in het sociaal domein in 2014 een budget vrij te maken van € 4.100.000. Dit transitiebudget wordt aangewend voor herschikking van activiteiten binnen het sociaal domein en voor nieuwe initiatieven.
- Dekking voor dit investeringsbudget te realiseren door:
  - a. de afbouw van huidige subsidies: € 1.600.000;
  - b. het niet uitvoeren van de trendverhoging bij de subsidies: € 100.000;
  - c. het budget Hof 2.0 en het programmabudget 2014: € 600.000;
  - d. het resterende deel van het onderzoekbudget subsidies: € 200.000;
  - e. het invoeringsbudget AWBZ: € 300.000;
  - f. het niet bestemde deel van de WMO-reserve: € 1.300.000.

8. Bedrijfsvoering

8.1 Inleiding

De bedrijfsvoering in 2014 staat in het teken van veranderingen veroorzaakt door externe ontwikkelingen en van verbeteringen. De bedrijfsvoering dient bij te dragen aan het realiseren van de beoogde beleidsdoelen en aan een efficiëntere staf. Met name veranderingen in het sociaal domein vragen ook inspanningen en aanpassingen in de bedrijfsvoering.

8.2 Voortgang bedrijfsvoeringsprogramma Haarlem presteert beter

Het bedrijfsvoeringsprogramma is in november 2011 ingezet door het college om zichtbare verbeteringen in de bedrijfsvoering te realiseren. Het programma heeft een looptijd van drie jaar. Per jaarschijf worden de doelen opnieuw bezien en vastgesteld aan de hand van de voortgang in het afgelopen jaar en opmerkingen van de rekenkamercommissie en accountant.

Onderdeel van het bedrijfsvoeringsprogramma is het verbeterprogramma 2013, dat zich richt op de basis op orde brengen. Gedurende 2013 zal de focus verschuiven van het op orde brengen van processen naar het opleiden en inbedden in de organisatie.

Zowel het bedrijfsvoeringsprogramma als het verbeterprogramma zijn gericht op het realiseren van zichtbare resultaten en deze structureel in de organisatie verankeren. Het gedefinieerde resultaat geldt als de stip op de horizon voor 2014. De zichtbare resultaten voor 2013 en 2014 zijn als volgt gedefinieerd:

- De budgethouder beheerst zijn budgetten en kan op elk gewenst moment daarover verantwoording afleggen. De budgethouder is in staat om een betere resultaatvoorspelling te doen.
- Er wordt materieel invulling gegeven aan het budgetrecht van de raad: een betere resultaatvoorspelling duidt op een betere beheersing van het budget. Verantwoording aan en sturing door de raad kan daardoor eerder en meer inhoud krijgen.
- De staf kan efficiënter werken: betere samenwerking tussen staf en lijn en tussen stafonderdelen als ook een meer gestandaardiseerde gegevensverwerking dragen bij aan efficiency.
- Kwaliteit bestuurlijke besluiten neemt toe: sterkere en tijdige beheersing van budgetten levert ruimte op om alternatieven of scenario's uit te werken.
- Basis op orde in de primaire processen: niet alleen door de staf ook in de lijn zelf worden gegeven geregistreerd en vastgelegd. Meer geprotocolleerd en in een maandelijkse cadans werken dragen bij aan een betere en efficiëntere beheersing van budgetten..

In 2013 wordt er gestart met een opleidingsprogramma gericht op een andere wijze van werken en samenwerken. Het jaarplan 2014 zal zich richten op het beklijven van samenwerking, het vasthouden van de maandelijkse cadans van informatievoorziening en waar nodig het herinrichten of aanpassen van processen en systemen voor zover niet gerealiseerd in 2013.

Het jaarplan 2014 draagt bij aan het versterken van het meer betrouwbaar voorspellen van budgetresultaten, de positie van de budgethouder en een efficiënte staf.

8.3 Verbeterprogramma 2013

De hoofdafdeling Middelen en Services heeft medio 2013 haar functie als gegevensfabriek geoptimaliseerd en de basis op orde: operational excellence. Dit betreft het op orde brengen én vervolgens houden van de betrouwbaarheid van gegevens. In het eerste halfjaar van 2013 is de eerste stap gezet richting het verkrijgen van hernieuwd vertrouwen van de budgethouder en optimalisatie van de gegevensbeheer- en adviesfunctie van Middelen en Services. De betrouwbaarheid van de gegevens is cruciaal voor het krijgen van vertrouwen. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de

verdere verbetering van de bedrijfsvoering door middel van optimale standaardisatie en centralisatie van de bedrijfsvoeringstaken.

8.4 Organisatieontwikkelingen

Taakstellingen in combinatie met veranderende opgaven voor de gemeente Haarlem hebben in 2013 tot een aantal reorganisaties geleid. Dit patroon zal zich ook in 2014 voortzetten. Conform het coalitieakkoord is niet gekozen voor één grote reorganisatie, maar wordt per organisatieonderdeel bekeken op welke wijze en in welk tempo veranderingen in reorganisaties kunnen worden omgezet. Naar verwachting zullen in 2014 reorganisaties binnen onder meer het Sociaal Domein en Middelen en Services worden gerealiseerd. Onder invloed van de reeds vastgestelde reorganisaties en taakstellingen daalt het aantal formatieplaatsen in 2014 voor het onder 1.000 fte. De in het coalitieakkoord opgenomen doelstelling om tot 2018 100 fte te besparen, wordt hierdoor al in 2014 gerealiseerd.

Met het oog op de genoemde ontwikkelingen heeft het college in 2013 gekozen voor een nieuwe invulling van de directie vanuit het bestaande directieteam/managementteam, om zo op het hoogste ambtelijke niveau continuïteit en stabiliteit in te bouwen. Voor college en directie blijft verbetering van de bedrijfsvoering een terugkerend thema. Behalve procesoptimalisatie en verbeterd inzicht en verantwoording, wordt ook nadrukkelijk gestreefd naar een organisatiecultuur waarin resultaatgericht werken en ‘afspraak is afspraak’ leidende principes zijn. Het werken in de nieuwe organisatieonderdelen, de veranderingen in het sociaal domein, de verbetering van de bedrijfsvoering en organisatiecultuur en loopbaanontwikkeling worden ondersteund door een integraal opleidingsprogramma.

8.5 Externe inhuur

In april 2013 heeft het college een informatienota (2013/64200) aan de gemeenteraad aangeboden met een uitvoerige onderbouwing van de externe inhuur in de jaren 2012-2014. Het college stuurt aan op een scherpe daling van de inhuur in 2013. Het plafond voor 2013 is bepaald op maximaal € 12,4 miljoen. In 2014 wordt de externe inhuur verder teruggebracht naar € 10,9 miljoen om zo toe te werken naar het door de gemeenteraad gewenste niveau van € 10 miljoen.

8.6 Bovenformatieven

Als gevolg van de reorganisaties van gebiedsontwikkeling en beheer (GOB), sociale zaken en werkgelegenheid en vastgoed, waarvan het plaatsingsplan eind april wordt vastgesteld, is de verwachting dat circa 50 medewerkers niet kunnen worden geplaatst. Het college heeft zich voorbereid op deze nieuwe groep bovenformatieven door hiervoor budget te reserveren, zoals vastgesteld in de Begroting 2013-2017. Dit budget is gebaseerd op aannames in hoeverre de mogelijkheid tot herplaatsing kansrijk is, binnen of buiten de gemeente Haarlem. Om de kansen te versterken heeft het college, met instemming van de Ondernemingsraad, nieuwe uitgangspunten in het mobiliteitsbeleid vastgesteld. De herplaatsbare kandidaten krijgen intensieve begeleiding vanuit een vaste in pandige locatie, het Sollicitatiehuis, en worden voor de helft van de werktijd vrijgesteld om doelgericht activiteiten te ontplooiën gericht op het vinden van ander werk. Voor de andere helft van de werktijd gaan zij tijdelijke werkzaamheden verrichten die bijdragen aan de kans op herplaatsing.

8.7 Informatievoorziening

Met de toenemende digitalisering is ICT hét hulpmiddel om informatie vast te leggen en te gebruiken. ICT maakt bovendien nieuwe vormen van werken mogelijk. Dit vergt een aanzienlijke ontwikkelopgave met een goede strategische visie en sturing. Haarlem kiest voor de strategie van trendvolger (bewezen standaardapplicaties uit de markt), zodat de kosten niet hoger zijn dan strikt noodzakelijk.

Toch zijn aanzienlijke inspanningen nodig op de gebieden informatiemanagement, innovatie, technisch beheer, software- en hardware-kosten. In 2013 zal een inventarisatie worden gemaakt welk budget in onze exploitatie en investeringsplan daadwerkelijk nodig is voor de komende jaren. Dit betekent dat er extra budget benodigd is. In een separate raadsnota zal worden uitgewerkt waarom dit noodzakelijk is.

8.8 Ontwikkeling uurtarieven

Ten slotte wordt in deze paragraaf ingegaan op de ontwikkeling van de uurtarieven om een beeld te geven van de omvang van constante kosten, toekomstige onzekerheid van het ambtelijk apparaat en de benodigde flexibiliteit in huisvesting. Het heeft daarom invloed op het te vormen bedrijfsvoeringsbeleid.

De opbouw van uurtarieven in het primaire proces bestaat ruw weg uit een directe en een indirecte component. De directe component bestaat met name uit het loon bestanddeel van de lijn. De indirecte component wordt gevormd door de overhead.

De algemene ontwikkeling van de directe component wordt standaard bij de uitgangspunten voor de kadernota / begroting vermeld en verwijst naar het percentage verwachte loonstijging (zie paragraaf 2.2). Over de ontwikkeling van de indirecte component wordt nauwelijks ingegaan. Naast de loonstijging voor de staf wordt de indirecte component ook beïnvloed door de ontwikkeling van bijvoorbeeld huisvestingslasten en de ontwikkeling van het aantal bovenformatieven.

Tussen kadernota en begroting wordt gewerkt aan het inzichtelijk maken van de meerjarige ontwikkeling van de stafkosten en de verhouding tussen staf en lijn. Hoewel gemakkelijk gedacht kan worden dat de omvang van de staf moet meebewegen met de omvang van de lijn, geldt ook dat er constante kosten zijn in de overhead die niet in enig jaar naar beneden kan worden bijgesteld. Als voorbeeld geldt opnieuw de huisvestingskosten. Daarmee is dan ook een verhouding gegeven in de uurtarieven. Hoe meer de stafkosten bestaan uit constante kosten des te groter is het relatieve aandeel van de overhead in de uurtarieven van het primaire proces indien het primair proces krimpt.

Beslispunt

Het college stelt de raad voor om kennis te nemen van de informatie over de bedrijfsvoering.

9. Voorstel

Wij stellen de raad voor:

1. Het college stelt de raad voor om de uitgangspunten voor de Programmabegroting 2014-2018 vast te stellen.
2. Het college stelt de raad voor:
  - De financiële kaderstelling vast te stellen en de Programmabegroting 2014-2018 op te stellen conform deze kaders;
  - De financiële wijzigingen die voortvloeien uit de Kadernota 2013 vast te stellen en deze te verwerken in de begroting 2013 (door middel van de 4^e begrotingswijziging 2013).
3. Het college stelt de raad voor om de voorgestelde bestemming van het rekeningresultaat vast te stellen en het bedrag na bestemming van € 11.022.000 te dekken ten laste van de algemene reserve.
4. Het college stelt de raad voor om kennis te nemen van de ingeschatte ontwikkelingen van de algemene reserve.
5. Het college stelt de raad voor:
  - Om de in de paragraaf 3.2 voorgestelde bezuinigingen vast te stellen, met inbegrip van het afkomen van de volgende bestemmingsreserves:
    - a. budgetoverheveling
    - b. beheer welzijnsaccommodaties
    - c. duurzame sportvoorzieningen
    - d. erfpachtgronden
    - e. toegepaste monumentale kunst (TMK)
    - f. cofinanciering WSW
    - g. achterstallig onderhoud beheer openbare ruimte en niet meer doteren aan deze reserve maar inzetten als bezuiniging.
  - Om de bestemmingsreserves beheer welzijnsaccommodaties, erfpachtgronden en cofinanciering WSW op te heffen, aangezien het doel waarvoor deze reserves zijn ingesteld is komen te vervallen.
  - Om de nog niet ingevulde bezuinigingen binnen de clusters subsidies en taken te betrekken bij de invulling van de nieuwe bezuinigingen op basis van de resultaten uit de takendiscussie.
6. Het college stelt de raad voor om het Investeringsplan 2013-2018 ter kennisname aan te nemen. Definitieve besluitvorming zal plaatsvinden bij de behandeling van de Programmabegroting 2014-2018.
7. Het college stelt de raad voor:
  - Akkoord te gaan met de doorrekening van de hogere inflatie over 2012 van 0,5% in de tarieven OZB voor 2014.
  - De kwijtschelding van de afvalstoffenheffing te beperken tot maximaal 80% van de verschuldigde afvalstoffenheffing.
  - De lagere lasten van afvalinzameling- en verwerking en daarmee een verlaging van de afvalstoffenheffing te compenseren door een evenredige verhoging van de OZB voor woningen.

- De tarieven OZB niet-woningen per 1 januari 2014 met 3,2 % boven inflatie te verhogen tot een meeropbrengst van € 500.000, conform de bezuinigingstaakstelling inkomsten.
  - De tarieven voor leges, haven- en begraafrechten per 1 januari 2014 met 1,75 procent boven inflatie te verhogen, conform de bezuinigingstaakstelling inkomsten. De tariefstijging per 1-1-2014 bedraagt daarmee 3,75%, inclusief inflatiecorrectie.
  - De parkeertarieven per 1 januari 2014 met 0,5 procent boven inflatie te verhogen, conform de bezuinigingstaakstelling inkomsten. De tariefstijging per 1-1-2014 bedraagt daarmee 2,5%, inclusief inflatiecorrectie.
  - De consequenties voor de parkeertarieven 2014 voor wat betreft de invulling van de taakstelling parkeerbatens, worden uitgewerkt voor de begroting 2014.
8. Het college stelt de raad voor om het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2013 vast te stellen.
9. Het college stelt de raad voor:
- Ten behoeve van de benodigde transitie in het sociaal domein in 2014 een budget vrij te maken van € 4.100.000. Dit transitiebudget wordt aangewend voor herschikking van activiteiten binnen het sociaal domein en voor nieuwe initiatieven.
  - De dekking voor dit investeringsbudget te realiseren door:
    - a. de afbouw van huidige subsidies: € 1.600.000;
    - b. het niet uitvoeren van de trendverhoging bij de subsidies: € 100.000;
    - c. het budget Hof 2.0 en het programmabudget 2014: € 600.000;
    - d. het resterende deel van het onderzoekbudget subsidies: € 200.000;
    - e. het invoeringsbudget AWBZ: € 300.000;
    - f. het niet bestemde deel van de WMO-reserve: € 1.300.000.
10. Het college stelt de raad voor om kennis te nemen van de informatie over de bedrijfsvoering.

De secretaris

De burgemeester

10. Besluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Besluit:

1. De raad stelt de uitgangspunten voor de Programmabegroting 2014-2018 vast.
2. De raad stelt de financiële kaderstelling vast; de Programmabegroting 2014-2018 wordt opgesteld conform deze kaders. De raad stelt de financiële wijzigingen die voortvloeien uit de Kadernota 2013 vast verwerkt deze in de begroting 2013 (door middel van de 4^e begrotingswijziging 2013).
3. De raad stelt de bestemming van het rekeningresultaat vast; het bedrag na bestemming van € 11.022.000 wordt gedekt ten laste van de algemene reserve.
4. De raad neemt kennis van de ingeschatte ontwikkelingen van de algemene reserve.
5. De raad besluit:
  - De in de paragraaf 3.2 opgenomen bezuinigingen vast te stellen, met inbegrip van het afkomen van de volgende bestemmingsreserves:
    - a. budgetoverheveling
    - b. beheer welzijnsaccommodaties
    - c. duurzame sportvoorzieningen
    - d. erfpachtgronden
    - e. toegepaste monumentale kunst (TMK)
    - f. cofinanciering WSW
    - g. achterstallig onderhoud beheer openbare ruimte en niet meer doteren aan deze reserve maar inzetten als bezuiniging.
  - De bestemmingsreserves beheer welzijnsaccommodaties, erfpachtgronden en cofinanciering WSW op te heffen, aangezien het doel waarvoor deze reserves zijn ingesteld is komen te vervallen.
  - De nog niet ingevulde bezuinigingen binnen de clusters subsidies en taken te betrekken bij de invulling van de nieuwe bezuinigingen op basis van de resultaten uit de takendiscussie.
6. De raad neemt het Investeringsplan 2013-2018 ter kennisname aan. Definitieve besluitvorming zal plaatsvinden bij de behandeling van de Programmabegroting 2014-2018.
7. De raad besluit:
  - Akkoord te gaan met de doorrekening van de hogere inflatie over 2012 van 0,5% in de tarieven OZB voor 2014.
  - De kwijtschelding van de afvalstoffenheffing te beperken tot maximaal 80% van de verschuldigde afvalstoffenheffing.
  - De lagere lasten van afvalinzameling- en verwerking en daarmee een verlaging van de afvalstoffenheffing te compenseren door een evenredige verhoging van de OZB voor woningen.
  - De tarieven OZB niet-woningen per 1 januari 2014 met 3,2 % boven inflatie te verhogen tot een meeropbrengst van € 500.000, conform de bezuinigingstaakstelling inkomsten.

- De tarieven voor leges, haven- en begraafrechten per 1 januari 2014 met 1,75 procent boven inflatie te verhogen, conform de bezuinigingstaakstelling inkomsten. De tariefstijging per 1-1-2014 bedraagt daarmee 3,75%, inclusief inflatiecorrectie.
- De parkeertarieven per 1 januari 2014 met 0,5 procent boven inflatie te verhogen, conform de bezuinigingstaakstelling inkomsten. De tariefstijging per 1-1-2014 bedraagt daarmee 2,5%, inclusief inflatiecorrectie.
- De consequenties voor de parkeertarieven 2014 voor wat betreft de invulling van de taakstelling parkeerbatens, uit te werken voor de begroting 2014.

8. De raad stelt het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2013 vast.

9. De raad besluit:

- Ten behoeve van de benodigde transitie in het sociaal domein in 2014 een budget vrij te maken van € 4.100.000. Dit transitiebudget wordt aangewend voorerschikking van activiteiten binnen het sociaal domein en voor nieuwe initiatieven.
- Dekking voor dit investeringsbudget wordt gerealiseerd door:
  - a. de afbouw van huidige subsidies: € 1.600.000;
  - b. het niet uitvoeren van de trendverhoging bij de subsidies: € 100.000;
  - c. het budget Hof 2.0 en het programmabudget 2014: € 600.000;
  - d. het resterende deel van het onderzoekbudget subsidies: € 200.000;
  - e. het invoeringsbudget AWBZ: € 300.000;
  - f. het niet bestemde deel van de WMO-reserve: € 1.300.000.

10. De raad neemt kennis van de informatie over de bedrijfsvoering.

Gedaan in de vergadering van

De griffier

De voorzitter

Bijlagen

Bijlage 1: Investeringsplan

Als losse bijlage bijgevoegd.

Bijlage 2: Meerjaren Perspectief Grondexploitaties

Als losse bijlage bijgevoegd.

Bijlage 3: Begrippen en afkortingen

Afkortingenoverzicht

A	
AO / IC	administratieve organisatie / interne controle
AR	algemene reserve
AU	algemene uitkering
B	
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
C	
CAO	collectieve arbeidsovereenkomst
CCVT	Centrum voor cultuureducatie en vrije tijd
CS	concernstaf
D	
DVO	dienstverleningsovereenkomst
F	
Fido	Wet financiering decentrale overheden
Flo	functioneel leeftijdsontslag
Fte	full time-equivalent
G	
GEM	Gemeenschappelijke Exploitatie Maatschappij
GGD	Geneeskundige gezondheidsdienst
GreX	grondexploitatie
GRP	gemeentelijk rioleringsplan
GSB	grotestedenbeleid
H	
HDK	hulpverleningsdienst Kennemerland
I	
ICT	informatie- en communicatietechnologie
IP	investeringsplan
ISV	investeringsbudget stedelijke vernieuwing
J	
JGZ	jeugdgezondheidszorg
M	
MPG	meerjarenperspectief grondexploitaties
M&S	hoofdafdeling Middelen en Services
O	
OPO	onderwijscommissie primair onderwijs
OPH	ontwikkelingsprogramma Haarlem
OV	openbaar vervoer
OVO	onderwijscommissie voortgezet onderwijs
OZB	onroerendezaakbelasting

	P	
PO		primair onderwijs
P&O		Personeel en Organisatie
POP		persoonlijk ontwikkelingsplan
PPS		publiek-private samenwerking
	R	
RKC		Rekenkamercommissie
ROC		Regionaal opleidingscentrum
	S	
SHO		strategisch huisvestingsplan onderwijs
SMART		specifiek, meetbaar, acceptabel, realiseerbaar en tijdgebonden
SRO		sport, recreatie en onderwijsvoorzieningen
STUP		stadsdeeluitvoeringsprogramma
Sw		sociale werkvoorziening
	U	
UP		uitvoeringsprogramma
	V	
VINEX		Vierde Nota ruimtelijke ordening Extra
VNG		Vereniging Nederlandse Gemeenten
VO		voortgezet onderwijs
VRK		Veiligheidsregio Kennemerland
	W	
Wabo		Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wmo		Wet maatschappelijke ondersteuning
WOZ		Waardering onroerende zaken
Wsw		Wet sociale werkvoorziening
WVG		Wet voorzieningen gehandicapten
WWB		Wet werk en bijstand
WWnV		Wet werken naar vermogen

Begrippenlijst

Accres

Jaarlijkse groei van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, gekoppeld aan de groei van de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven. Het accres staat los van de toevoegingen aan het gemeentefonds uit hoofde van onder meer decentralisatie van rijkstaken.

Administratieve organisatie

Geheel van maatregelen, enerzijds gericht op het systematisch verzamelen, vastleggen en verwerken van gegevens, anderzijds op het verstrekken van informatie voor:

- a. de beleidskeuzen, het doen functioneren en beheersen van de gemeente
- b. de verantwoording die daarover moet worden afgelegd

Algemene uitkering

Uitkering van het Rijk die elke gemeente ontvangt uit het gemeentefonds op basis van objectieve verdeelmaatstaven zoals inwonertal, aantal woonruimten, aantal bijstandsontvangers en lengte van (vaar-)wegen. Het is de belangrijkste gemeentelijke inkomstenbron. De algemene uitkering is een algemeen dekkingsmiddel en kan vrij worden besteed. Zie ook *gemeentefonds*.

Begroting

Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee zijn gemoeid en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

De begroting wordt door de gemeenteraad vastgesteld en heeft vier functies:

- autorisatie (machtiging aan burgemeester en wethouders om uitgaven te doen en inkomsten te realiseren)
- keuze- of afweging
- beheer
- controle

Beleidsbegroting

Sinds de begroting 2004 krijgt volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (17 januari 2003) de gemeentebegroting een andere vormgeving. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen een beleidsbegroting en productraming. De beleidsbegroting gaat vooral in op de (doelstellingen van de) programma's en via de zogenoemde paragrafen op de belangrijkste onderdelen van het beheer. In de productraming zijn alle producten ondergebracht met waar mogelijk per product een nadere toelichting.

Begrotingswijziging

Een aanpassing van de begroting tijdens het begrotingsjaar. Alleen de gemeenteraad kan de begroting volgens de het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) wijzigen. Zie ook *budgetrecht* en *suppletoire begroting*.

Besluit begroting en verantwoording gemeenten en provincies (BBV)

De Gemeentewet en de Provinciewet schrijven voor dat elke gemeente en elke provincie jaarlijks begrotings- en verantwoordingsstukken moet opstellen. Het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bevat de regelgeving daarvoor.

Budgetrecht

Wettelijke bevoegdheid van de gemeenteraad om de begroting vast te stellen en te wijzigen. De gemeenteraad is binnen het gemeentelijk bestel het enige orgaan met die bevoegdheid. Zie ook: *suppletoire begroting*.

Decentralisatie-uitkering

Uitkering waarbij geen termijn van de overgang van de uitkering naar de algemene uitkering is

vastgesteld. Hierdoor kunnen gelden met een specifieke verdeling naast het normale verdeelstelsel in het gemeentefonds worden gehangen.

Gemeentefonds

Fonds van het Rijk waarin een deel van de opbrengst van de rijksbelastingen wordt gestort. Hieruit worden jaarlijks (algemene) uitkeringen gedaan aan de gemeenten om een deel van hun uitgaven te dekken. Deze gelden zijn vrij besteedbaar. Zie ook *algemene uitkering*.

Incidenteel

Eenmalige, niet jaarlijks terugkerende uitgave of inkomst.

Integratie-uitkering

Uitkering waarbij de termijn van overgang naar de algemene uitkeringen is vastgesteld, maar de generieke verdeling nog niet (geheel) is bepaald, dan wel gedurende enkele jaren wordt nagegaan of de generieke verdeling juist is bepaald.

Jaarrekening

Verantwoording van gerealiseerde baten en lasten in een kalenderjaar, opgezet volgens de voorschriften uit het BBV. Ook wordt de gemeentelijke vermogenspositie (bezit, vorderingen en schulden) per 31 december opgenomen. De gemeenteraad stelt de jaarrekening vast.

Jaarverslag

Rapportage over de uitvoering van beleid over een kalenderjaar. Jaarverslag en jaarrekening vormen samen de jaarstukken.

Jaarstukken

Jaarrekening en jaarverslag.

Junicirculaire

Jaarlijkse circulaire van het ministerie Binnenlandse Zaken over de omvang van het Gemeentefonds en de wijze van verdeling van deze middelen over de gemeenten. Naast de junicirculaire is er ook de septembercirculaire. Zie ook *algemene uitkering*, *gemeentefonds*.

Omslagrente

Binnen de gemeente gebruikte rekenrente. Die wordt bepaald aan de hand van te betalen rente over de gemeentelijke leningportefeuille.

Programmabegroting

Een begroting waarin de gemeentelijke activiteiten zijn geordend naar programma's. Met ingang van de begroting 2004 is deze indeling volgens het BBV leidend voor de gemeentebegroting. Het staat gemeenten vrij om zelf de indeling naar programma's en het aantal er van vast te stellen. Haarlem hanteert elf programma's die zijn onderverdeeld in domeinen en beleidsvelden.

Structureel

Jaarlijks terugkerend, in tegenstelling tot incidenteel. Zie ook: *incidenteel*.

Suppletoire begroting

Begrotingswijziging in de loop van het jaar. De gemeenteraad stelt de wijziging vast, waarmee deze onderdeel van de begroting wordt. Zie *budgetrecht*.

Uitgangspuntenbrief

Brief van B&W aan de sectoren en gesubsidieerde instellingen met richtlijnen voor opstelling van de volgende begroting. De brief komt jaarlijks in januari uit en bevat onder meer percentages voor loon- en prijsstijgingen, materiële lasten en energieverbruik.